

ODAMEES

Nr. 6 (10) AUGUST 1923

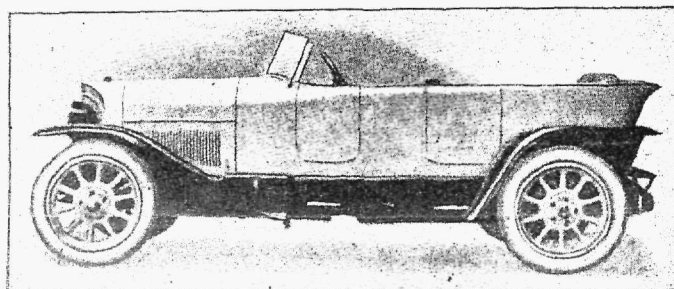
II AASTAKÄIK

Lehekülg „Odamees“ kirjastusel ilmund J. Kuulbergi aabits-lugemikust „Laste söber“, millele pildid teind kunstnik R. Kivit (nendest suurem osa neljavärvilises kivitrükis)

„FIAT“ luksus-autod

15/20 ja 20/30 H. P.

Kõik, mis moodne tehnika auto konstruktsiooni ja välise ilu alal pakkuda suudab, on kehastatud nendes paremates itaalia modellides. Lähemad teated ja hinnakirjad saadab

Ainuesitaja Eestis

HANS WINNAL, TALLINNAS

S.-Tatari tän. 1

Kõnetr. 3-42 ja 3-72

Trükikoda Ed. Bergmann

Omanik Vadim Bergmann

Raamatutrükikoda © **Kivitrükikoda** © **Kõitekoda**

Tartu, Jaani tän.

NB. Dilt selle № kaanel on trükitud meie kivitrükikojas

KARL WENGERFELDT

Rätsepa äri Tartus, Rütli tän. 5

Teisel korral omas majas — Kõnetraat 618

Soovitab suures väljavalikus kõrgeväärtuslisi
inglise riideid võistlemata hindadega

Tellimisi võetakse ka tellija riidest vastu
Töö täidetakse viimase aja nõuete järele

EESTIMAA KINNITUS-A./S. „EKA“

TALLINN, Pikk tän. 6, omas majas

/// Kõnetraat 12—59 ja 22—14 ///

Kõige suurem kodumaa kinnitusselts

Põhikapitaal 10.000.000 Mk.

Tagavarad 25.000.000 Mk.

Toimetab tulekinnitusi, veokinnitusi, õnnetusjuhuste
kinnitusi ja elukinnitusi arstliku järeelvaatusega ja ilma

Agendid igas linnas, maal ja alevites

Käesolevaks õppeaastaks soovitab „Odamees“

Geomeetria algkoolidelle I
S. V. Mikkelsaar. Hind 60.—

Geomeetria algkoolidelle II
S. V. Mikkelsaar. Hind 75.—

Geomeetria algkoolidelle III
S. V. Mikkelsaar. Hind 75.—

Geomeetria algkoolidelle IV
S. V. Mikkelsaar.

Metoodiline matemaatika õpiraamat I
J. Koppel. 45.—

Ülesannete kogu
„Metoodilise matemaatika õpiraamatu“
juure. J. Koppel. Hind 200.—

Eesti keele grammatika I
Sõnade muutmise. Prof. J. Jõgever.
Hind 60.—

Eesti keele grammatika II
Muutlõpud. Prof. J. Jõgever. H. 60.—

Eesti keele grammatika III
Süntaks. Prof. J. Jõgever. Hind 75.—

Ladina keele õpiraamat
keskkoolidelle. I. Lugemik. E. Kikas. H 80.—

Ladina keele õpiraamat
keskkoolidelle. II. Grammatika E. Kikas.
Hind 100.—

Ladina keele õpiraamat
keskkoolidelle. III. Sõnastik. E. Kikas.
Hind 40.—

Little Lord Fauntleroy
S. H. Burnett. Piltidega ja inglise-estli
sõnastikuga. Hind 145.—

Eesti uuem ilukirjandus
Sr. Tuglas. Hind 75.—, 60.—

Esteetika süsteem
E. Meumann. Tõlk. A. Oras. Esteetika
õpiraamat. Hind 160.—

Eksperimentaalne pedagoogika
Dr. W. A. Loy. Tõlk. A. Koort. Ilmub
käesoleval sügisel.

Bioloogia. M. Univer. Hind 75.—

Keelelised harjutused. Sr. Puusepp

Laste sõber
J. Kuulberg. Raabits ja lugemik. Nelja-
värviliste kviitruki piltidega

Vana Idamaa
M. Aul. Ajaloo krestomaafia.

Paeseina profiil Martsal
Põhja-Eesti paekalda geol. ülevaade. Dr.
H. Bekker. Hind 15.—

Pühajärve ümbruse taimeühingud
Dr. H. Bekker. Hind 5.—

Järve taimed.
Piltidega. Dr. A. Rudeva. H. 30.—

Kogu eeskujulisi koolimajade põhikavandeid
A. Marfeldt. Trükit Berliinis. Hind 100.—

Pääladu Tartus — Promenaad 7-a, tel. 67, postkast 51. ■ Rakvere esitus — J. Sarapi rmkpl. Pikk t. 11

Koolidelle ja kooliõpetajaile hinnaalandus

„Odamehe“ tellimishind on nüüdsest pääle

$\frac{1}{1}$ aastas (12 nrt) — 400 marka

$\frac{3}{4}$ „ (9 „) — 320 „

$\frac{1}{2}$ aastas (6 nrt) — 220 marka

$\frac{1}{4}$ „ (3 „) — 115 „

Tellida võib igast numbrist alates. — Üksiku numbri hind endiselt 40 mk.

Tellimised saata „Odamehe“ päätalitusse Tartu, Promenaad 7-a. Tellimisi võtavad vastu ka kõik E. Vabariigi postkontorid ja korralikud raamatukauplused.

„Odamees“ on trükitud Türi Paberi- ja Puupapi-vabriku A.I.S. paberil
Tartu ladu — Kүүütri tän. 5, kõnetraat 4-77

ODAMEES

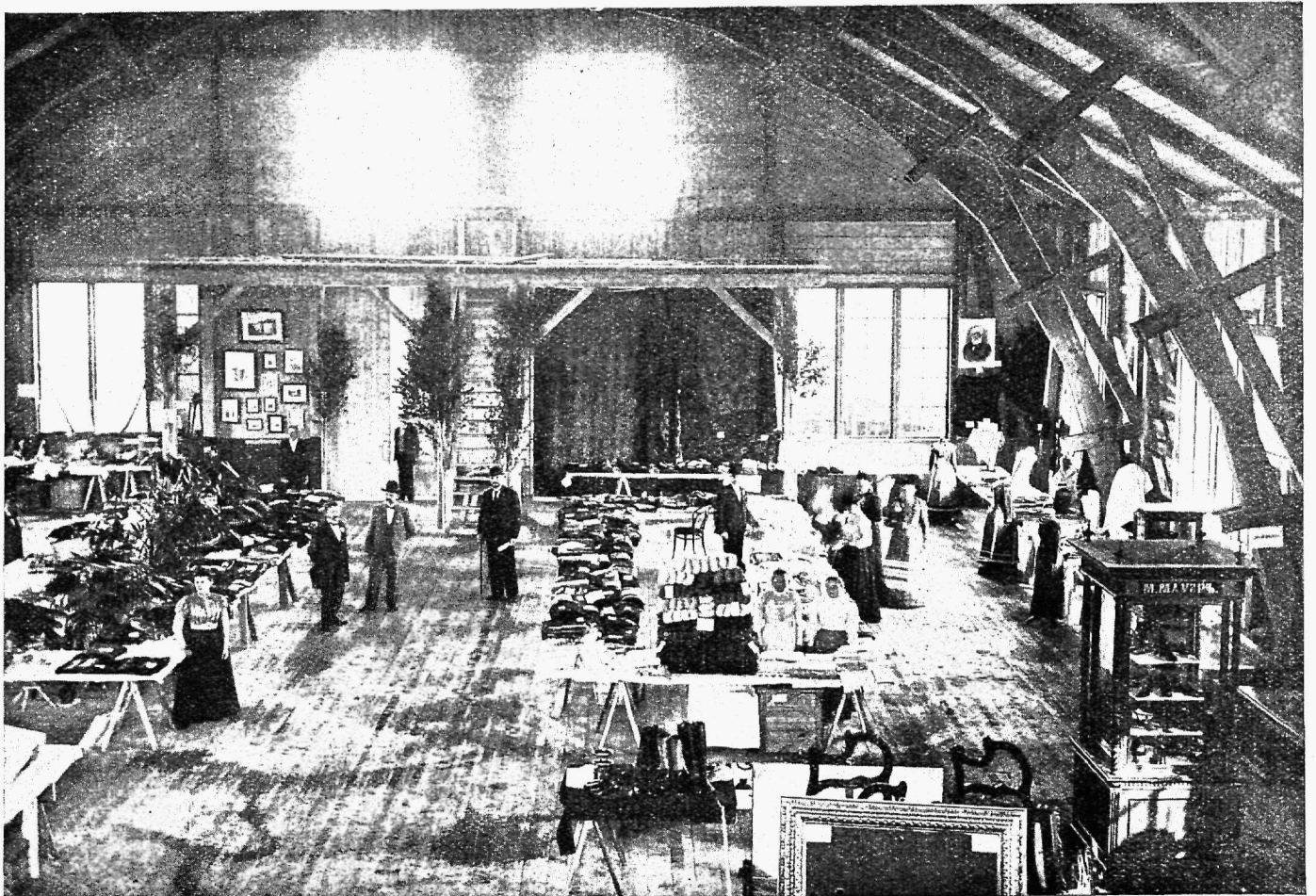
Eesti näitus Tartus

Esimene eesti näitus Tartus peeti Eesti Põllumeeste Seltsi poolt 6., 7. ja 8. juunil 1887 Jaama tän. nr. 9, Sachsi aias.

Näituse loa küsimisel pani põllutööministeerium ette, näitust ühel kevadisel kuul pidada. E. P. Selts tegi otsuse näituse asjus käsikäes käia saksa suurpõllumeeste seltsiga (Liivimaa Põllu- ja Käsitöö Edendamise Selts), mis sakste ja ärksamate eestlaste — viimaseid muidugi vähem — poolt ühiselt asutatud. Luba tuli. Näituse toimkonna valimisel palub E. P. Seltsi esimees J. Tülk seltsi toimkonda „rahulise ja ausa meelega mehi valida“. Hiljem teatab J. Tülk, et keiserlik Liivimaa Üldkasulik ja Ökonoomia Sotsietet temalt mitu korda küsind, mis püüded E. P. S-il on ja kas ta saksatele ei taha kahju teha. Tülgi teate järele oli sama

Sotsietet luband riigimaadeministeeriumile 1890 Valgas peetud T. E. P. Seltsi näituse kohta oma rahulolemist avaldada.

1887. a. näitus ei olnud üldiselt esimene eesti näitus, vaid esimene niisugune Tartus. Kavatseti küll juba 1883, kus Märt Mitt viimast aastat Tartu E. P. Seltsi esimeheks oli, näitust Tartus 27., 28. ja 29. augustil pidada. Tõuke selleks kavatsuseks andis asjaolu, et Mustvee kõrtsmik Tshernevski, kelle maatükil Tartu E. P. S. senni näituseid pidand, arvatavasti näituse einelaua pärast oma maatükki selleks enam ei luband ja näituse hoonete koristamist sellelt nõudis. Teist sündsat paika näituse jaoks Mustvees ei leitud. Tolleaegne vene riigimaadeministeerium ei leidnud võimaliku olevat eesti näitust Tartus lubada, sest et Liivimaa

Esimene näitus Tartu E. P. S-i omas näitusehoones 1901.

Dr. A. Schulzenberg'i kog.

Käsi- ja Põllutöö Edendamise Selts umbes samal ajal tahtis Tartus näitust pidada. Selle tagajärjel jäi Eesti näitus 1883 pidamata.

Olgu see tollaegsete olude illustreerimiseks.

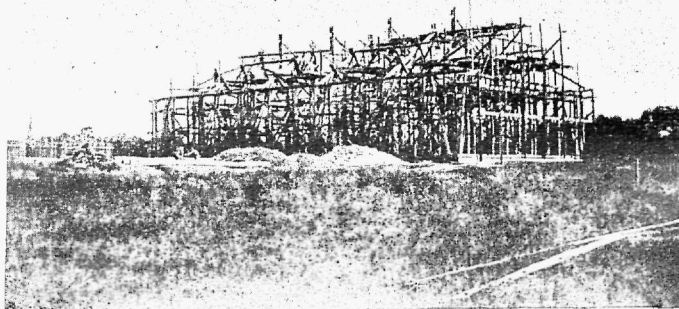
Esimene eesti näitus peeti 19. ja 20. sept. 1876 (luba oli antud 6. ja 7. septembriks) Nuustaku (Otepää) alevis. Näituse toimepanija oli E. P. S. Tartus.

Lõuna-Eesti, eriti tema „päälinn“ Tartu, on see koht, kus kõik rahvuslikud ettevõtted jne. oma algatuse saand, muuseas ka eesti näitus.

Tartus asutati esimene eesti põllumeeste selts, mille põhikiri 1. märtsil 1870 kinnitati. Uus selts pööras kohe alguses oma tähelepanu näituste pääle, mis Liivimaa Käsi- ja Põllutöö Edendamise Selts korraldas, ja soovitas oma liikmetele osavõtta. 1876-st pääle paneb selts näituseid omal käel toime.

On õigusega eesti näituse idusid läind aastasaja viiekümnendate aastate ümber korraldatud talupoegade majapidamiste ülevaatamistes nähtud (Post. nr. 144, Agu nr. 22, 1923).

Põhjustel, mida siin ruumipuudus ei luba lähemalt puudutada, vaatasid arukamad mõisnikud (näit. von Siversid j. t.) tol ajal oma talupoegade maja-, põlluja karjapidamist. Leiti midagi korratutes, siis määrati talupidajalle karistus kunni hõberublani. Saadud trahviraha eest muretseti vallale midagi üldtululikkku, maksti mõni võlg jne. — Samal ajal õpetati taluinimesi vabu summasid intressi pääle hoiule andma. — Leiti talupojal majapidamine korras olevat, siis anti talle selle eest auhind — kunni 10 hõberublani.

Näitusehoone ehitamine T. E. P. S-i omal platsil 1901.

Mõisnikkude poolt otsiti ka koostöötamise võimalusi maa üldise hääkorra edendamiseks. Muuseas asutati selleks eespool nimetatud Selts Käsi- ja Põllutöö Edendamiseks ja soovitati talupidajatel selle seltsi näitusest osa võtta. Osavõtjatele jagati auhinda erapooletult.

Tartu eeskujul tekkisid ka mujal põllumeeste j. m. seltsid ja korraldati näituseid. Neil kui ka teistel oli meie rahva elus pääle otsekoheste ülesannete tähtis teene rahvusliku ühistunde edendamiseks, eriti just maarahva keskel.

Ei ole vahest huvituseta Tartu eesti näituse arenemise ja edenemise pääle möödaminnes pilku heita,

Väljapandud

Näituse koht ja aeg	Hobuseid	Kariloomi	Lambaid	Sigu	Muid loomi	Karjakasv. saaduseid	Põllutöö saaduseid	Majapidam. saaduseid	Põllutööriistu ja masinaid	Meester. käsitöid nr.	Naister. käsitöid nr.	Mitmesugust nr.	Auhindu antud	Näitusel käijate arv	Sissetulek	Väljaminek
															rubl	rubl.
1876. a. 19. ja 20. sept. Nuustakul . . .	29	21	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	24	1400	143	130
1877. a. 10.—12. „ „ . . .	37	23	—	2	—	—	7	—	—	22	—	—	25	1300	110	235
1878. a. 14. ja 15. „ Põltsamaal . . .	36	12	—	2	—	3	6	1	—	55	—	—	32	1000	156	156
1879. a. 15.—17. „ „ . . .	11	15	2	8	—	—	29	8	1	—	2	—	43	1510	217	182
1880. a. 11. ja 12. juunil Mustvees . . .	38	9	3	10	—	—	29	—	—	203	60	60	52	2000	315	223
1882. a. 10.—12. „ „ . . .	28	8	3	3	—	—	—	—	—	17	128	—	62	1000	228	162
1884. a. 16.—18. juun. Suure-Rõngus . . .	28	9	—	12	—	—	2	8	—	50	116	—	75	1106	244	247
1885. a. 15.—17. „ „ „ . . .	33	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	—	365	298
1886. a. 14.—16. „ Vastse-Nõos . . .	26	14	—	—	—	7	—	—	—	37	90	—	54	1000	208	97
1887. a. 6.—8. „ Tartus	37	7	—	—	—	8	9	6	48	20	141	—	124	2500	381	250
1888. a. 4.—6. „ „	32	14	2	—	—	—	4	—	14	46	214	58	109	—	301	330
1889. a. 10.—12. „ „	25	10	—	—	2	—	11	—	1	7	222	25	124	—	317	292
1890. a. 16.—18. „ Valgas	33	16	1	1	8	12	14	—	15	43	145	24	86	—	1146	932
1890. a. 14.—15. okt. Tartus linanäitus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	34	—	22	120
1891. a. 11. 13. juun. Mustvees . . .	21	8	—	2	6	—	—	—	7	36	123	26	69	—	191	186
1892. a. 26. ja 27. jaan. Tartus linanäitus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	34
1892. a. dets.-kuul Tartus linanäitus (põllu- ja aiataotöö saadused, põllut. masinad)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	50
1893. a. 12.—14. juun. Valgas	30	6	2	2	5 koera 10 k. kolu 2 k. lunde	—	9	17	124	29	134	7	94	—	1069	909
1895. a. 17.—19. „ Tartus	20	23	—	—	—	—	—	—	20	10	207	—	121	1634	458	589
1896. a. 15.—17. „ „	42	32	—	4	9	—	—	—	—	—	—	—	117	1602	517	648
1897. a. 14.—16. „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

siia juure arvates väljaspool Tartut E. P. Seltsi poolt korraldatud näituseid.

Nagu tähendatud, pööris esimene eesti põllumeeste selts juba algusest erilise tähelepanu põllumeeste näitustele. Selleks saadeti alguses saadikud kaugematesse kohtadesse (näit. Riiga, Soome) näituseid vaatama. Tagasi jõudes andsid saadikud seltsi koosolekutel nähtu üle aru. Et põllumehele tegelikult näidata, kuidas mõistlik majapidamine, põllutööstus, karjakasvatus jne. peab olema, peeti koosolekuid maal neis kohtades, kus midagi eeskujulikku näha oli, sagedasti mõisates, kus seltsile ikka lahkesti vastu tuldi. Käidi n. n. saksa näitustel, mis maameestele aga kõike säält saadavat ei annud, sest et seletused ja läbirääkimised saksa keeles peeti. 1876 pandi oma näitus toime.

1875 tehtud otsuse järgi pidi sellele näitusele ainult kariloomi toodama. Taheti karjakasvatusele hoogu anda, kuna vilja sisseveo läbi Lõuna-Venemaalt viljahindade alanemist kardeti. Näituselle oli aga ka põllutöö saaduseid ja muid asju toodud.

Tegutseti suurmaapidajatega ja saktstega käsikäes. Näituse toimkonnas ja auhindade määrajaks olid ka suurpõllumehed. 1877 näitusel oli Pilkuse mõisnik A. v. Roth oma piimatalituse (Schwarzi süst.) välja pannud ja andis ise seletusi. 1879-st pääle puudusid mõisnikud eesti näitustelt väljapanijatena ja 1882 on näituse toimkonnas ainult eestlased. Olgu tähendatud, et kõige agaramad T. E. P. Seltsi tegelased olid tihti puhasverd sakslased, kes endid aga niisugustena eestlastest ei eraldand, näit. K. Märzin Tartust (Zastrow

Pühajärvelt?) j. t.; hiljem oli sakslane Holz, Ropkast, Seltsis ja näitustel tegev. 1887-st pääle, mil näitus Tartus peeti, hakkas Ökonoomia Sotsieteet oma auhade eest, mis ta eesti näitustele andis, tasu nõudma.

Järgnev tabel näitab eesti näituste arenemist arvu-des, niipalju kui neid võimalik oli saada.

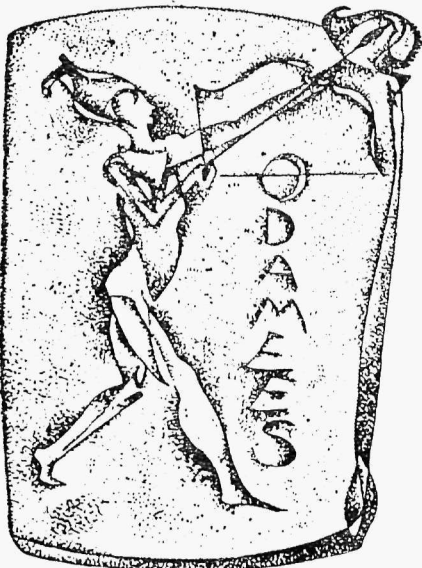
1898 sai T. E. Põllum. Seltsi esimeheks Jaan Tõnisson, kes seltsi elusse ja näituse edenemisse pöördetõi. Näituseid hakati järjekindlalt Tartus pidama, 1901-st pääle omal näituseväljal vaksali lähedal. Eesti näitus kasvas, hakkas saksa omaga („Põhja-Liivimaa näitus“) võistlema ja võistles selle lõpuks surnuks. Eesti näitus sai nagu mingiks rahvuslikuks pühaks vene surve ajal. Lubatagu siin veel mõned arvud tuua eesti näituse kasvamisest.

1898. a.	oli näitusel käijaid	2.501 inim.
1899. „	„	4.074 „
1900. „	„	4.523 „
1901. „	„	11.039 „
1902. „	„	12.526 „
1903. „	„	16.583 „

Jaan Tõnisson tõmbas igast seisusest ja rahvusest tööhimulisi ja teguvõimsaid isikuid eesti näituse teenistusse. Näitus suurenes ja oli kohaks, kus maa ja linn kokku sai. Ilmasõda tõi näituse arenemisse seisaku, millest nüüd jälle üle ollakse. Endine näituseväli on kitsaks jäänd ja otsitakse selleks avaramat maaala.

A. K.

„Odamehe“ tänavused raamatud:

„Odamehe“ kirjastus ja raamatukauplus, Tartus, Promenaad nr. 7-a, Tel. 67.

O. Loorits: *Eesti keele grammatika.*

E. Ü. S. „Veljesto“: *Mõtteid valmivast intelligentsist. Lisa: Ankeet.* H. 250.—

E. Meumann: *Esteetika süsteem.* Tõlk. A. Oras. H. 160.—
H. Bekker ja A. Audova: *Andmed Pühajärve uurimisest I—II.*

Mitmevärv. kaartidega, piltidega ja tabelitega. H. 160.—

Ajaloo Arhiiv III: *Revisjoni tulekul.* H. 75.—

J. Koppel: *Ülesannete kogu metoodilise matemaatika õpp. juure.* Hind 200.—

A. Vaga: *Viru väerind vabadussõjas.* H. 160.—

A. Kivikas: *Ristimine tulega. Romaan vabadussõjast.* H. 200.—

J. London: *Kahe näoga mees.* Rahvaraamat nr. 8.

J. Kuulberg: *Laste sõber.* Aabits ja lugemik. Neljavärv. kivitruki piltidega.

J. Tork: *Lugemise õpetamisest. Õpetajaile ja laste vanematele.*

„Odamehel“ ilmuvad:

F. V. Mikkelsaar: *Geomeetria algkoolidelle IV j. Ilmub sept. alg.*
Fr. Puusepp: *Keelelised harjutused koolidelle ju iseõpijaile.*
Ilmub sept. esimese poolel.

M. Aul: *Vana Idamaa.* Piltidega. Ilmub septembris.

Lay: *Eksperimentaalne pedagoogika.* Tõlk. A. Koort.

A. M. Tallgren: *Saaremaa muinasjäänused.* Piltid. ja kaardiga.

A. M. Tallgren: *Euroopa muinasaeg.* Piltidega.

A. Kivikas: *Kimastu sepad.* Romaan.

J. Kärner: *Viiime patt.* Draama.

Õigekeelsuse seinatabelid XI—XXIV.

VIII üldlaulupidu piltides

Talinnas, 28. juunist — 2. juulini 1923. Tegelasi üle 12.000, pidulisi 1. juulil ligi 100.000. Välismaade ajakirjanikke ja riikide esitajaid umbes 35. Laulupidu läks kõigiti hästi korda ja äratas väljamaa ajakirjanduses rohket tähelepanu

1. Jühan Simm üldkoori juhatamas (foto Akel). 2. Vaade eemalt laulupeole (f. Rambach). 3. Vaade publikumist laululavale (f. Akel). 4. Miina Hermann piduliste soovil oma helitööd juhatamas (f. Akel). 5. Vaade laululavalt publikumile (f. Rambach).

6. 100 aastane laulupeolane Väaso Võrumaalt (foto Akel). 7. Lauljate rongipiduplatsile jõudmine (f. Rambach). 8. Osa üldkoori esimestest ridadest (f. Rambach). 9. Helilooja A. Läte (tsilindris) ja kirjanik A. Kitzberg (Tiibuse Jaak) laulupeol (f. Kesä). 10. Laulupeolased Vabadusväljal trammi ootamas. Politseinikul leitud boa õlal (f. Rambach). 11. Itaalia saadik Stranieri, kes laulupeol eestikeelse tervituskõne pidas (pah.) ja Riigikogu esimees Jaan Tõnisson (par.) (f. Akel). 12. Osa piduliste esimesest reast. Pah. paremalle: Ungari riigi valitseja Horthy poeg, riigivanem J. Kukk, min. Chr. Kaarna, Berliini eesti saadik K. Menning j. t. (f. Kesä).

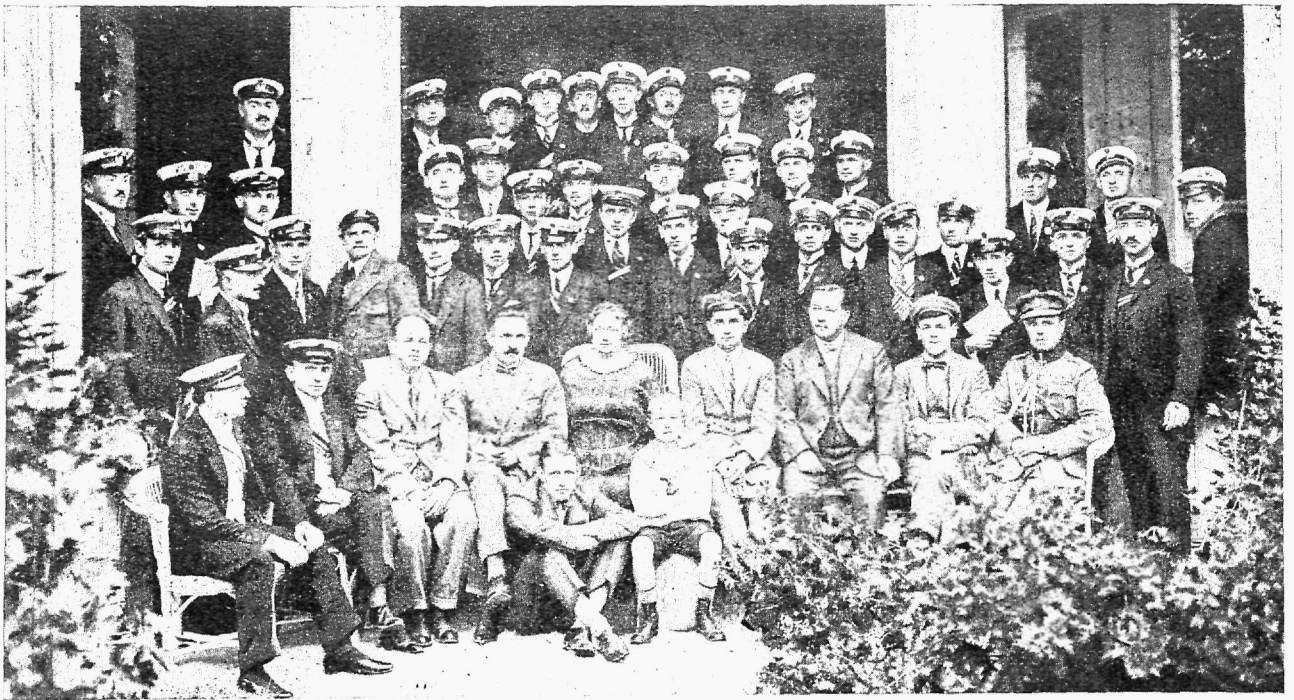
№ 5 (9)

„ODAMEHE” laulupeo number

Sisaldab kirjutusi ja pilte Eesti laulupidude üle

Saada raamatukauplustest ja ajalehemüüjailt

№ 5 (9)

ÜLEVAL: Ungari üliõpilaste meestekoor „Budapesti Egyetemi Enekkarok“ laulupeol. Andis kontserte Tallinnas ja Tartus. Keskkel istuvad Ungari riigivalitseja Horthy poeg ja Ungari saadik Eestis.

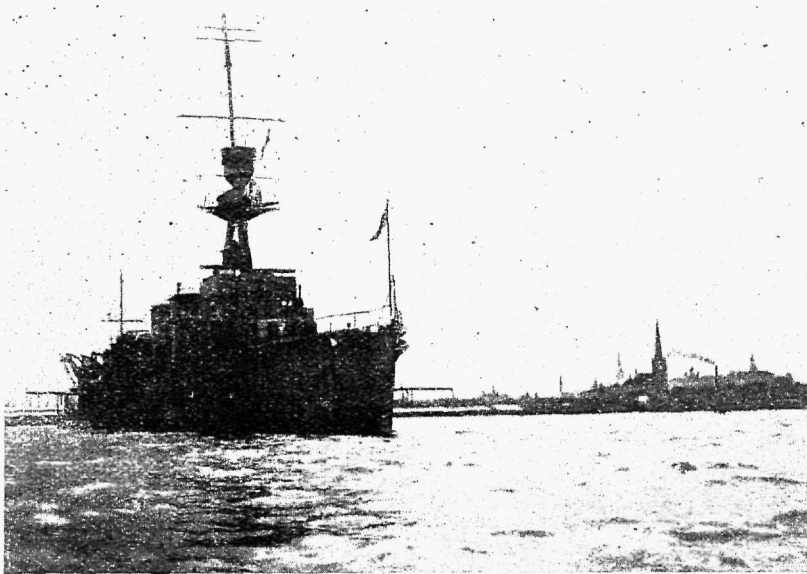
(Foto Parikas)

KESKEL: Pilt kujutab üht inglise sõjalaevadest, mis oli laulupeo puhul Tallinna reidil.

(Foto Rambach)

ALL: Piduliste esimene rida laulupeol. * Inglise konsul, ** Tallinna reidil viibiva Inglise sõjalaevastiku admiraal, *** kindral Laidoner, 1, 2. Riigikogu esimees J. Tõnisson abikaasaga, 3. Riigivanem J. Kukk, 4. K. Päts, 5. Sõjaminister kindral J. Soots, 6. Itaalia saadik Eestis Stranieri.

(Foto Rambach)

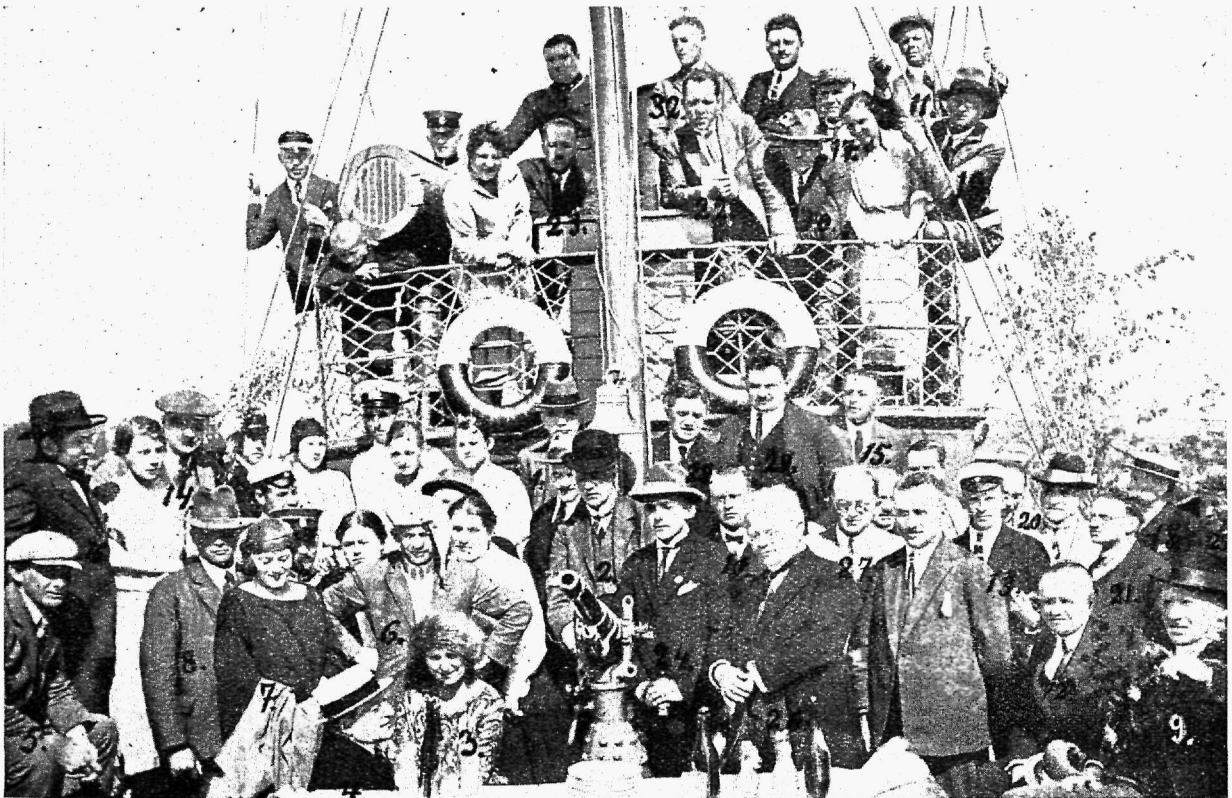

ÜLEVAL PAR.: Laulumees Hans Kann abikaasaga, kes hää tenorina kõik meie üldlaulupeod kaasa on teind. Laulis I tenorit vanas kuulsas Kanapää meeskooris ja kvartetis. Kanapää laulukoor sai 1879. ja 1888. a. lauluvõistlustel esimese auhinna. (V. „Odam.“ laulupeo nr.). (Foto Kesä)

ÜLEVAL PAH.: Sõrve (Saaremaa) iludus laulupeol. (Foto Rambach)

ALL: Laulupeost osa võtnud väljamaa ajakirjanikkude ringreis Eestis 3–10 juulini. Pilt kujutab ajakirjanikke Peipsi sõjalaeval „Tartu“. 1. A. Dawson (Inglismaa), 2. S. Holbek (Daani), 3. pr. H. Holbek (Daani), 4. G. Wiinblad (Daani), 5. K. Wetlesen (Norra), 6. M. Martelius (Rootsi), 7. pr. D. Martelius (Rootsi), 8. A. Lindberger (Rootsi), 9. K. Barr (Rootsi), 10. mag. A. Lillja (Soome), 11. E. Juntto (Soome), 12. W. Kilpi (Soome), 13. A. Ylikangas (Soome), 14. J. Räisänen (Soome), 15. P. Sagar (Eesti), 16. H. Wellner (Eesti), 17. Aitsam (Eesti), 18. Sahlit (Läti), 19. H. Kaupinsch (Läti), 20. P. Meyer (Läti), 21. L. Adamowics (Läti), 22. A. Kurmis (Läti), 23. J. Benjaminsh (Läti), 24. J. Wihtolinsch (Läti), 25. J. Sudrabkaln (Läti), 26. T. Dumas (Leedu), 27. A. Wabaitis (Leedu), 28. Z. Sachnowski (Poola), 29. T. Hölöwko (Poola), 30. W. Gielzynski (Poola), 31. H. Wierzynski (Poola), 32. J. Jejde (Poola)

C. R. Jakobsoni surm ja matusaia asutamislugu

„Odamehele“ kirjutand A. Jürgenstein

See oli aastal 1872, kui Carl Robert Jakobson Vändrasse vallakirjutajaks tuli. Ta oli seekord noor ja elujõuline mees, alles 31 aastat vana. Aga juba oli tal ülemaaline tutvus ja kuulsus tema tööde kaudu. Tema kooliraamatud olid pea terve eesti noorsoo käes, nagu „Uus aabitsaraamat“ (ilm. 1866), „Kooli lugemise raamat“ (1867), „Väikene geograafia“ (1868). Ta oli igal vaimupõllul eestlaste edenemisele suure tõuke annud. Aastal 1869 ilmus tema sulest „Teadus ja seadus põllul“, „Meie kaubalaeva vägi Läänemeres“ (1868), „Vannemaise kandle hääled“ (1869), tõi esimesed tublimad eesti heliloojate koorilaulud, poliitiline kiri „Kolm isamaa kõnet“ (1870) pani terve Vana-Balti võimumeeste ilma liikuma, tema isamaalised laulud „C. R. Linnutaja laulud“ (1870) ja poliitiline näidend „Arthur ja Anna“ esitasid Jakobsoni ilukirjanikuna. Iseäralisi laineid löid tema poliitilised kirjad „Eesti Postimehes“ (1866–1870). Need kutsusid välja ühelt poolt ägedaid vastuvaielusi, teiselt poolt vaimustatud poolehoiu.

Küsimus oli, kuidas nüüsgune mees, kellel Peterburis gümnaasiumi ülemkooliõpetajana hää koht, kes isegi keiserlikus perekonnas kodukooliõpetajana tegutses (tema õpilane oli suurvürst Konstantin Nikolajevitshi tütar Olga, pärasine greeka kuninganna), järsku maale vallakirjutajaks sattus.

Lugu oli järgmine. Jakobson oli õige noorelt, alles 18-aastaselt, Tormasse oma isa Aadami surma järele kõstriks ja kihelk. kooliõpetajaks tulnud. Paari aasta järele oli ta sunnitud säält lahkuma, sest et ta kiriku eestseisjaga, Torma mõisa omaniku v. Liphartiga tülli oli läind. Säält läks noor Jakobson kooliõpetajaks Jamburi saksa kolonistide kooli, säält paar aastat hiljem Peterburisse. Siin tutvunes noormees, kes tolkorral üsna saksameelne oli, prof. Köhleriga, tulise eesti isamaalasega, ja teiste eesti ja läti patriootidega. Jakobsonist kujunes siin välja tulise hingega eesti patrioot. Ta haris ennast siin hoolega edasi ja tegi gümnaasiumi ülemkooliõpetaja eksami. 1866 aastast päälle algab tema tuline isamaaline tegevus, mille vilja eespool nimetasime.

Peterburis oli Jakobsoni kirjanduslik tegevus mitmeti avaram kui kodumaal, sest siin olid päälle muu tsensori olud palju vabamad kui keskajalisel Baltimaal, kus saksa mõisnikud iga vaimuliikumise vastu valvel olid. Kuid siiski ihkas Jakobson kodumaale, lähemale

oma rahvale, kellele ta otsustand oli oma elutööd pühendada.

Aastal 1871 tuli Jakobson Peterburist Tallinna, kus ta oma kirjanduslikku tööd suure hoolega jatkas. 1872 valiti ta noorem vend Friedrich Vändrasse vallakirjutajaks, kuid kihelk. kohtunik ei kinnitand teda mingipärast sellesse ametisse. Vend palus Jakobsoni oma asemele esialgu Vändrasse, et hääd kohta mitte kaotada. Ta lootis pärast ise säält hakkama saavat. Nii sattus siis Jakobson 1872 Vändrasse, kus tal elu nii meeldis, et ta sinna päriselt elama jäi. 1873 ostis

ta omale siin suure Kurgja talu, kuhu ta omale, vallakirjutaja ametit edasi pidades, sügisel 1874 noore abikaasa koju tõi.

Ainult kümme aastat sai Jakobson siin tegutseda. Kuid see 10-neaastane töö on sügavaid jälgi jätnud eesti elusse. Jakobson valiti varsti Viljandi ja Pärnu eesti põllumeeste seltside esimeheks, pidas säält väsimata kõnesid, avaldas neist mitmed trükis, kirjutas edasi kooliraamatuid („Koolilug. raamatu II ja III jagu“ 1874 ja 1876, „Saksakeele õppimise raamat“ 1878 ja luge miseraamat tütarlastele „Helled“). Siin hakkas ta välja andma „Sakalast“ (1878), mis teda ta tegevuse tipule kandis. Tolleaegset Jakobsoni kujutab meie pilt Vändra vanas mustas rahvakuues rea vasknöõpidega ja punaste tikandusridadega.

Kuid lühike oli see palavlikune tegevusaeg. 1882 kevadel sõitis Jakobson Vändrast Pärnu „P. Põllum.

Seltsi“ koosolekut juhutama, säält jälle Viljandisse, külmetas kevadise märja sajuilmaga teel ja jäi koju tulles soojatõppe rängasti haigeks ja ägeda palaviku kätte suri Jakobson siin 7-dal märtsil 1882.

Kohutava kiirusega lagunes Jakobsoni surmasõnum üle kodumaa laiali. Ja kui tema 15. märtsil oma armsa päristalu mühavasse metsa maeti, helisesid leinakellad üle kodumaa mõlema usu kirikute tornidest, sellele vaatamata, et Jakobsoni „kirikumüüride lõhkujaks“ peeti. Saadikuid oli matusele igast kodumaa linnast ja maanurgast ilmund, toleaeagsete puudulikkude liikumisabinõude ja lumelagunemisaja päälle vaatamata, kus keset suurt metsa seisev halbade külatedega Kurgja veel ligipääsematum oli kui harilikult. Meie teine pilt kujutab Jakobsoni matuserongi Kurgja väiksel lodjal, kus ta üle Vändra jõe viiakse surnuaeda, mis Kurgja talust teisel jõge metsas on. Lodjal silmame Jakobsoni perekonna liikmeid: puusärgi päätsis noor abikaas, selle pahemal pool õde Rosalie, lodja käsipuu

C. R. Jakobson

ääres õde Natalie, puusärgi jalutsis õp. Kurrikoff Tü-
rilt, kes matuse toimetust talitas, siis leinalindiga Dr.
M. Veske, J. Järv ja J. Kõrv, niisama leinalindiga üliõp.
Aleksander Sõerd puusärgi päätsis. Palju teisi tutvaid
nägusid paistab puusärgi ümber lodjal.

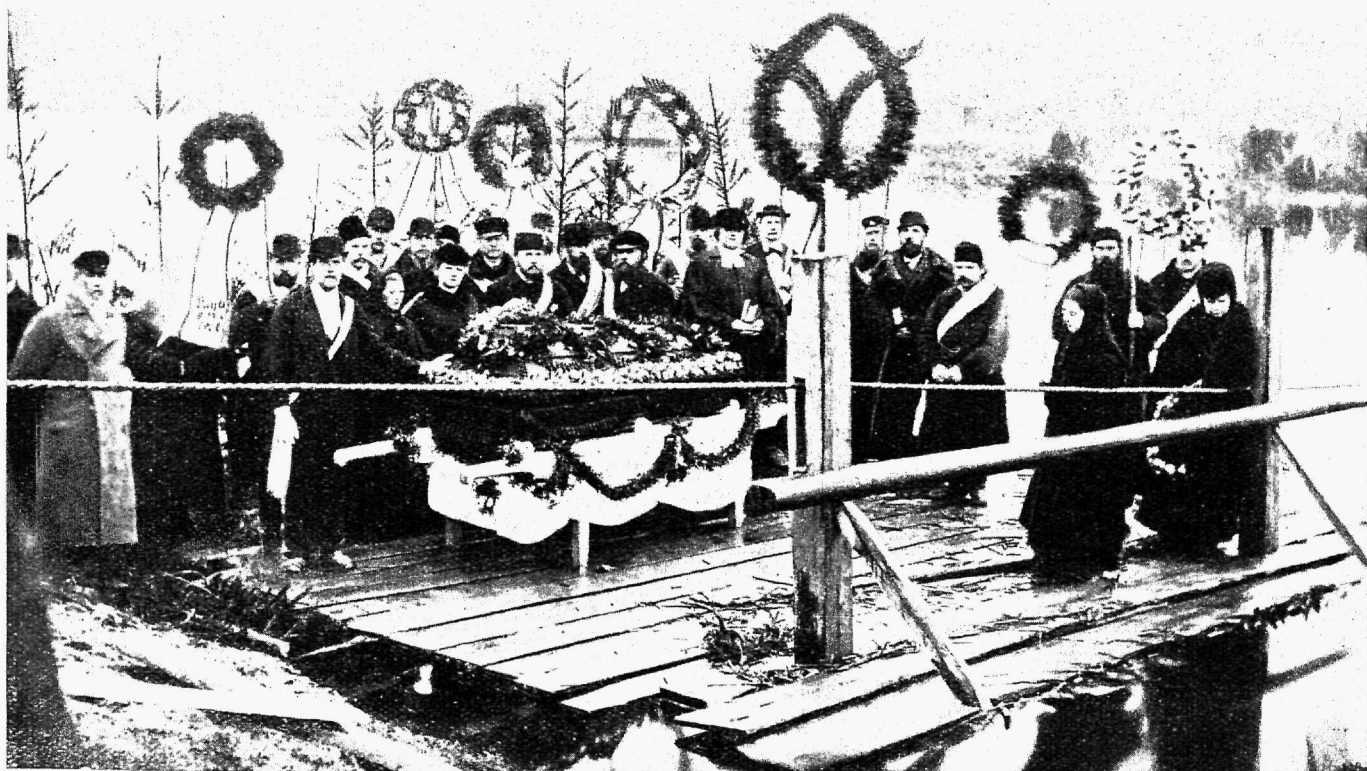
Iseäralikuna tundub, et matmise toimepanejaks on
kutsutud õpetaja Kurrikoff Türlilt, kuna Vändra oma
kohaline õp. E. Sokolovski puudub. Et A. Kurrikoff
üks neist vähestest selleaegsetest õpetajatest oli, kes
ennast eestlaseks tunnistas, siis on see kutse arusaadav.
Veel enam arusaadavaks läheb see lugu, kui teame, et
Jakobsoni ja tema kihelkonna kirikuõpetaja Sokolovski
vahel terav vahekord valitses, mis ka just Jakobsoni
matusepaigaga ligidases ühenduses oli. Et see asjaolu
laiemale publikumile vist kaunis võõras on, siis olgu
selle kohta siin mõni selgitav sõna.

Nagu juba enne tähendasime, oli Jakobson sügi-
sel 1873 Kirbla (Läänemaa) köstri tütre Julie Thaliga
abiellu astund. Järgmisel aastal sündis noorpaarile esi-
mene tütar, kes aga varsti päale sündimise suri. Jakob-
son ise oli tütrekese enne surma Olga nimeliseks rist-
tind ja tahtis teda nüüd oma armsaks saand talusse
matta. Kuid luba oli veel Riist konsistooriumist tar-
vis ja tolleaegsetele postioludele vaadates oli selge, et
konsistooriumi loa saamiseks hulk aega kulus ja mat-
misega niikaua oodata ei võidud. Jakobson palus selle-
pärast kohalist õpetajat Sokolovskit tütrekest matma,
sellele tähendades, et temale politsei poolt surnuaia
asutamiseks takistusi ei tehta. Kuid õpetaja ei saand
arusaadaval põhjusel vanal ajal surnut pühitsemata
mulda matta. Ja siit tõusis konflikt, mille kohta Soko-
lovski Vändra kirikuraamatutesse tähendusi on teind.

Nende tähenduste sissejuhatavatest sõnadest pais-
tab meie saksast kirikuõpetajate viha Jakobsoni
vastu selgesti välja. Kui juba õp. Sokolovski, Vändra

kurtummade kooli asutaja ja suur koolimees omas
kihelkonnas ja koolirevident Pärnumaal, kes Jakobsoni
kooliraamatud koolidesse viis ja kes sellep. tema töö-
dest lugu pidas, niisugusel toonil kõneles, siis võib
omale ette kujutada, kuidas teised kirikuõpetajad selle
loo päale vaatasid. Õpetaja S. saksakeelsed tähendused
käivad minu tõlkes järgmiselt:

„9. oktoobril 1875 on mind suur eestlaste eest-
võtja C. R. Jakobson õige viletsalt petnud (recht er-
bärmlich betrogen). 7-dal oktoobril astus ta minu
juure sisse mulle teatama, et temale esimene lapsu-
kene sündind (9. sept.), tema enese poolt 2. okt. Ol-
gaks ristitud ja selle järele surnud, ja et tema soovib
last oma päriskohale Kurgjale matta. Mina juhtisin
tema tähelepanu sellele, et meie siin esiteks kirikusää-
duselt nõu küsima peame ja tutvustasin teda paragrah-
viga, mis matmist pühitsemata maasse keelab. Tema
täpikäalne vastus oli: „Sääduseid, millest ta aru ei saa,
ei tunne ta ennast kohustatud pidama.“ Mina vastasin
selle päale, et tema, nagu iga teinegi, küll sõna kuulma
peab, nagu mina ka igast sääduse mõttest aru ei
saa, aga siiski nende vastu sõnakuulmist pean üles
näitama. Tema heitis küsimuse vahele, mis siis kon-
sistoorium ometi teha võiks, tema ei kaeva surnukeha
ometiigi välja, see oleks barbaarne. Mina vastasin,
tema peaks oma ja oma seisuse seisukoha sääduse
vastu ometi läbi katsuma. Kes siis ometi selle
barbaarsuse algataja oleks? Mina usun, et ometi keegi
kohtuasutus ennast karistamata mõnitada ei lase. Selle
päale seletas ta, et ta ise lapse siis matvat. Säädust silmas
pidades seletasin, et ma siis tema juure kirikuvõör-
mündri saadan ja tema päale kaebuse tõstan. Selle
päale soovis ta minu asemel üht asetäitjat, köstrit. Ma
ütlesin, et ma seda mitte ei või teha, ka köstril luba
ei ole, sest et tema minu vastutusel oma ametitalitusi

C. R. Jakobsoni matuserong

Dr. A. Schulzenbergi kog.

toimetab. Mina olin valmis tema last tema elumajas matma, kui ta muldasängitamise senniks jätab, kui temale selleks sääduslik luba tuleb. Ma palusin teda sõbralikult tervest sellest ideest loobuda, ja juba oma proua pärast mitte hauda oma ukse ette asetada ja aja ja kauguse häätegu valu vähenduseks ära kasutada, valla ja tema osavõtmise päale mõtelda, mis üldisel surnuaial nii trööstlik on, ka meele tuletada omaniku muutmisvõimalust. Ma palusin teda asja ühe erapooletu, ausa sõbraga Egloniga läbi rääkida ja tema arvamist ära kuulda, kui temale minu otsus õige ei paista. Sellele vastas ta, et tema proua surnukehast ei suuda lahkuda, valla külge ei köitvat teda midagi, oma kohta saavat ta kinni pidama tulgu mis tahes, surnuaed olevat temale liig halvasti hoolitsetud, tema tahtvat ise oma talusse maetud saada, kus ta niipalju on tööd teind; Eglon¹⁾ ei olevat tema sõber. Minu vastuse päale, et tema niisugusel juhtumisel oma abikaasat toetama pidavat objektiivseid abinõusid tarvitades, mis Jumal oma sõna, aja pehmemdava jõu jne. sisse on pannud, et mina küll enam kui tema kirikumõisas olen töötand, ilma, et sellest nii suurt asja teha, vaikis ta, lehitses teistkorda kirikusääduses ja arvas, et tal perekonna surnuaia asutamiseks vallapolitseiline luba kohe saadaval olevat. Mina juhtisin ta tähelepanu selle päale, et selle loa saamises sillakohus kompetentsem on, kui sääduses ettenähtud maapolitseisi. Esiti ei tahtnud ta sellepolest järele anda, aga selle päale seletas ta, et ta järgmisel päeval Pärnu sõidab luba tooma, küsis, kus konsistoorium asub? Tahtis siis kohe loa saamiseks Riiga kirja saata. Minu arvamisel, et konsistoorium küll alles oma veebruarikuu koosolekul sellekohase otsuse võib teha, surnukeha alalhoidmine sinna maale raske oleks ja sündmata („untunlich“), et tema seekord oma otsusest taganeks, oma proua pärast juba järele mõtleks, kui jõukulutav ootamine ja vaatamine oleks, näis, nagu tahaks ta järele anda. Ta tahtis

surnuaeda veel kord vaadata, siis jälle arvas ta omale surnukeha alalhoidmiseks aida ehitada. Seepäale sõitis ta minema ja kesknädal (8-ndal) saatis ta mulle oma teenija tüdrukuga järgmise kirja, mille ma sõnasõnalt ära kirjutan (Ka saksa keeles. A. J.):

„Kõrgesti austatud herra pastor!

Sellega palun Teid sõbralikult homme, neljapäeval, 9. oktoobril kell 12 lõuna, minu last mu elumajas

matma tulla. Kui Teil enesel mitte ei peaks võimalik olema tulla, siis palun samaks tunniks köstriherra Luik'e matmiseks siia saata. Kui Teie aga ise tulla võite, siis palun mulle teatada, kas ma Teile hobused järele saatma pean. Minu perekonna kabelipühitsemine saab edasi lükatud kunni ülemkiriku kohtu loa tulekuni. Sinnamaani hoian oma lapse surnukeha ise alal.

Teie alandlik

C. R. Jakobson.“

Kurgjal, 9. okt. 1875.

Eestlased põllumeeste konverentsil Riias 1881 a.

Istuvad: C. R. Jakobson ja M. Mitt; seisavad (pah, par-le) A. Dido, Puusepp ja Toot

Tema (Jakobson) nuttis, andis mulle käe ja ütles: Jumala sõna olevat temale trööstiv ja jõuduandev („stärkend“) olnud.³⁾ Selle päale kõneles ta veel üht ja teist, et igal mehel oma pärismatusekoht peaks olema. Mina ei tahtnud tema proua pärast seda tüliküsimust uuesti üles võtta, vaid jätsin jumalaga. Ta saatis mind ettekotta, tänas veel kord, nagu näis, liigutatud südamega ja ütles: mina tahan oma lapse ometigi mulda matta. Selle pettuse päale ei vastand ma

1) Eglon oli Vändra tummadekooli direktor, Jakobsoniga ühes klassis Valga seminaris käind, kuid pärast Jakobsoniga Vändras vastollu sattund. A. J.

2) Jakobsoni naabertalu peremeest-perenaist. A. J.
3) Sokolovski oli suurepärane kõnemees ja oskas südamest rääkida. A. J.

sõnagi, istusin saani ja sõitsin tulema. Tema troska rakendatud hobusega seisis ukse ees, sellega on nad vist matusepaika teinepoole jõge sõitnud ja seega oma tahtmise läbi viind. Kirikuaruandes praostile olen ma seda vahejuhtumist nimetand ja olen tema kirja alal hoidnud.“

Milles Jakobsoni suur „pettus“ seisab, ei ole õieti silmapaistev. Oli ometi õpetaja ise valmis surnut Kurgja elumajas matma. Kus Jakobson lapse surnukeha alal hoiab kunni surnuaia pühitsemiseni, kas kusagil hoones või esialgses matusaias, see oli ometi täitsa ükskõik. Vormiliselt aga on asjaajamises küll teatav ebajärjekindlus.

Sokolovski teatel praostile oli oma järelkaja. Aasta pärast, 17. märtsil 1876, leiame Vändra kirikuraamatust jälle järgmise sissekande:

„Konsistooriumist oli minu kirikuaruande põhjusel kirikueestseisja Fr. v. Ditmarile käsk tulnud Jakobsoni asja järele uurida ja teda kirikusaaduse järele trahvida. Imelik käsk, sest et kirikusaadus sarnaste säadusest üleastumiste kohta mingit karistust ette ei näe! Kas konsistooriumi herrad seda ei tea? Jakobson on oma seletuses, mis ta kirikueestseisjale andis, matmise õigeks tunnistan, aga kahjuks jälle valetand, kui ta oma ütelist, „tema tunnistanvat ainult neid säaduseid, millest ta aru saab“, maha salata ehk nõrgendada katsub,¹⁾ niisama on põiklemine, temal olnud surnukeha alalhoidmiseks teine paik puudund, tühine, sest et ma talle just seda meele tuletasin, talle luukambrit surnuaial pakkusin, tema aga väikseks asjaks arvas selle jaoks aida ehitada. Mis konsistoorium Ditmari küsimusele saab vastama?²⁾ Jakobson on Pärnus kõnet pidades

1) Siin veab kirjutaja sulge jälle tuntav vaenulikkus, sest „maha salata“ ja „nõrgendada“ on ometi niivõrd lahkuminevad mõisted, et neid „ehk“ („oder“) ühtlustades siduda ei või. A. J.

2) Muidugi küsimusele, missuguse kirikusaaduse paragrahvi järele ta Jakobsoni peab karistama. A. J.

ütelnud, et pühapäeva pühakspidamist ainult sääl võib sundusega läbi viia, kus jesuiidid valitsevad. Vaata Põllumeeste Seltsi prot. nr. 1—3 a. 1876.“

Alles maikuu 1877 leidub Vändra kiriku arkiivis jälle E. Sokolovski kirjast Jakobsoni ärakiri, kust näha on, et Jakobsoni surnuaia õnnistamise luba sellel kuul tulnud on. Sokolovski heidab Jakobsonile selles ette, et tema lubaküsimised sillakohtule ja konsistooriumile hiljaks jätnud. Sillakohtu luba tulnud alles 4. jaan. 1877. Konsistooriumile olevat tema (Sokolovski) ise 1877. a. veebruari algul ja 26. märtsil kirjutand ja asja palund kiirustada. 6. mail olevat siis temale konsistooriumist käsk tulnud surnuaeda õnnistada.

Sellega lõpevad sekeldused. Kuid Jakobsoni haud ootab alles tänapäev kõrgeks kasvand põlises metsas korraldajat kätt. Tema on meie esimene suurejooneline poliitikamees. Tema haua korraldamine on eestkätt just Eesti riigi asi, kelle hoonetele tema tublimad aluspalgid on pannud. Nende ridade kirjutaja kavatses eeltuleval riigikogu istungjärgul selleks vastava ettepaneku algatada.

Ernst Sokolovski

Vändra õpetaja, kes a. 1866 esimesena Eestis kurtumme koolitama hakkas

Prof. A. M. Tallgreni viimane ekskursion Eestis

Enne Eestist lahkumist võttis prof. Tallgren ühes arkeoloogiat kuulavate üliõpilastega mitmel pool Eestis kaevamisi ette, nii Keila rannas, Jõeletmel ja Rakvere ligi. Pilt kujutab kaevamisist osavõtjaid (külma ilma tõttu kasukais) istumas Rakvere Reinapi kalmul 1. juunil 1923. Paremal poolt pahemalle: Prof. A. M. Tallgren (seisab), H. Moora, R. Indreko, prl. Lepik, A. Suik (istuvad, ülemine rida) prl. mag. M. Schmiedehelm (seisab), prl. L. Allik, prl. E. Markus, prl. G. Niggol, T. Vaas (kasukais).

„Odamehe“ üksik number maksab 40 marka, mille tõttu on „Odamees“ võrdlemisi kõige odavam eesti ajakiri.

Meie muistsed linnamäed õhust

Estis tuntakse umbes poolteistsada „linnamäge“, „maalinna“, „kalevipoja sāngi“ või kuidas neid rahvas kuski nimetab. Need kõik on sõjalised kindlused eestlaste muistses vabadusajast enne sakslaste maaletoleku ja seega umbes 1000 aastat vanad. Kõige suuremate mälestusmärkidena meie rahva vabaduse ajast ei ole need ainult kõige toredamad muinasjäänused, vaid ka tunnistused tolleaaja eestlaste tahtest, oskusest ja ühiskondlikust kokkuhoidmisest ja arusaamisest. Sest nii suuri ehitusi ei saand teha ainult üksikud inimesed või külakondki, seks vajadus laiema ümbruskonna rahva asjast arusaamist ühiselt tööle asuda. On ju arvata, et mõne meie Saaremaa maalinna ehituseks ainult mulda ja kive kulus üle 50.000 koorma, muu töö kaasa arvatuna. Niisuguse ühise jõu ja töö saavutusena suudavad meie maalinnad pakkuda meie rahva muinasaja elu ja oskuse valgustamiseks palju aineid. Selleks on neid ka hakatud süstemaatiliselt registreerima, kirjeldama ja uurima meie ülikooli poolt. Enne kõike on tarvis saada neist ja nende ümbrusest täpsed kirjeldused ja plaanid, missuguseid terve hulk on juba tehtud ja tehakse. Nüüd on prof. Tallgreni algatusel meie sõjaväe lendurid sellele tööle appi tulnud, tehes linnamägedest ja ümbrusest õhuülesvõtteid, mis kõige parema ja täpsema pildi neist suudavad anda. Siin toome paar ülesvõtet Tartu ülikooli arkeoloogia kabineti kogudest. Esimene on Lüganuse kihelkonnas Purtse-Liiva linnamägi („Tara kallas“) ja teine — Viru-Nigula kihelk. Pada linnamägi.

Esimene õhuülesvõte kujutab linnamäge Purtse jõe ida-kaldal Liiva küla juures. — See mägi on üle 150-ne meetri pikk ja võrdlemisi kõrge (vrdl. mäe kõrgust mägede kõrgusega).

See on olnud omal ajal loomulik pinnamoodustus Purtse jõe ääres, mis muust kaldast on olnud eraldatud oruga (v. org pöösaste ja puiega esiküljel). Teiselt poolt on nüüd tüki maad eemalt jooksev Purtse jõgi vanasti käind päris linnamäe külje alt. Endine jõe ase paistab iseäranis selge oruna pildil linnamäest vähe üles- ja pahemalle poole — nüüdse jõe ja endise jõe-ase vahel on pildil rida põlde.

Ainult nähtavasti idapoolsest otsast on linnamägi olnud ühenduses muu kaldaga; siia on aga kaevatud inimeste poolt sügav ja lai kraav, nii et siit pooltki mägi maast ära lõigati ega mäele kustki poolt vaenlane kergesti võind pääseda. Mäe äärele on ümberingi ehitatud mullast ja paekivist vall, mil omal ajal oli veel tammepuust pihtaid pääl. Siia mäele (selle pind on nüüd kahe, erivärvilise põllu all) kogus rahvas oma varaga kui vaenlane tuli maad hävitama ja kaitses end siin. On võimalik, et osalt ka rahu ajal siin oli elanikke, igatahes mäletab rahvas, et siin enne selle pinna põlluks harimist on olnud järgi põlend kividest ahervarred — võimalik, et endiste eluasemete jäänused.

Teine õhuülesvõte on Tallinna-Narva maantee ääres lame, umbes 30 m. kõrge mägi, mida piiravad sügavad orud kagu poolt (pildi esikülg) ja loodepoolt

Purtse-Liiva linnamägi aeroplaanilt

Ülikooli arkeol. kab. kogudest

Pada linnamägi aeroplannilt

Ütikooli arkeol. kab. kogudest

edelast madal heinamaa, millest läbi voolab Pada jõgi (pildil puie ja põõsaste rida). Samuti voolab mööda linnamäe kagu küljest väike oja (pildil osalt näha

all paremal nurgas) Pada jõkke (selle oja sillalt on võetud teine pilt maast). Need orud ja veed olid mäele loomulikult kaitseks kolmelt poolt. Neljandalt poolt (kirdest) on seda kaitstud kunstlikult siia orgu kaevates. Mäe pinna pikkus on 170 m. Sõja korral, kui vaenlane hävitades lähenes, kogus rahvas end oma lah-tise vara, loomade-gajne.linnamäele. Selle pind oli ümberingi kaitstud kividest ja mullast valliga (v. pilt, see

on veel praegu kunni 3 meetrit kõrge). Sel vallil oli püsti sisselöödud tammevaiadest plank. Nii oli see mägi tolle aja kohta kõva kindlus, kui veel ei olnud

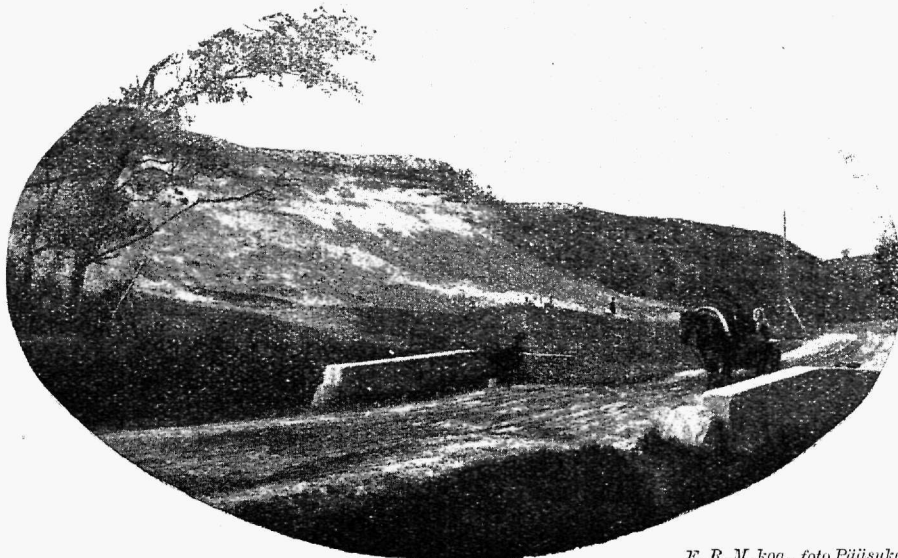
tulisõjariistu ja vaenlased käsisõjariistadega pidid ronima mööda järske ja kõrgeid nõlvu üles mäele ülalt vastu saadetavate odade, kivide ja noolte all.

Linnamäe lõuna (pildil valendav, pahe-mast) nurgast on hakatud võtma liiva ja siit on üks osa sellest toredamast linnamäest hävite-tud. Loodetavasti keelab valitsus siit liivaveo.

Linna esiplaanil on selle parempool-ses nurgas näha vallis väikest lohu-kest — see on olnud omal ajal sissekäi-guks. Selle juure on tulnud tee, tõus-tes üles mööda pa-rempoolse otsa valli.

Kui seda teed mööda tahtis üles tungida vaenlane,

võidi teda kõrgemal olevalt otsavallilt külje päält tagasi tõrjuda ja sel teel värvavat kaitsta kaugemalt kui ainult värava enda juurest.

Pada linnamägi Padajõe sillalt

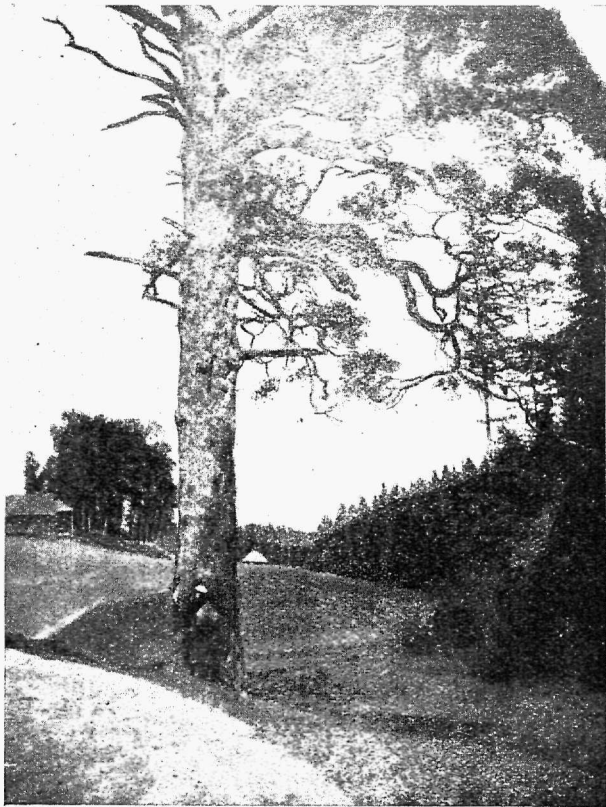
E. R. M. kog., foto Püütsuke

H. M.

Eesti muistne mesindus

Mõningaid jooni setude mesindusest

„Odamehele“ kirjutand E. R. Museumi dir. J. Manninen

Pilt 1

Mesilased kuuluvad meie koduloomade hulka. Paiguti nimetab eesti rahvas mesilasi „lindudeks“ ja nimelt sellepärast, et nad lendavad tiibadega nagu linnud. Ka suuruse poolest mesilased ei paista nii tühistena, et neid lindudeks ei võiks hüüda. Vaene sääsk saab mõnikord ainult armust linnu nimetuse.

Mesilased kuulusid eesti rahva tiibkarja juba ammu-ajal. Läti Hendrik jutustab eestlaste ja liivlaste mesipuudest ja mee tarvitamisest. Teatavasti peavad ka meie sugulased Volga maadel, tsheremissid, votjakid ja mordvalased mesilasi juba muistsest ajast. Sama vähe kui eestlastele, on neile seda kunsti keegi raamatust õppind haritlane õpetand, see on soomesugu rahvastel põline omandus, lugemata põlvede pärandus, arvamata kogemuste ja katsete vilj.

Tahame meie näha eesti mesindust vanaaegsel kujul, siis peame seda õppima Setumaal. Säärne mesindus seisab vanemal järjel kui muu Eesti oma. Uueaegne agrikultuur teeb alles tulekut Setumaale. Senni on setud eland esivanemate kommete ja tarkuse järele. Traditsioon on määrand rohkem kui väline mõju. Kuna mujal veel imeks võib näha ühest pakust tehtud mesipuid, tarvitavad setud peaaegu ainult neid. Harvades kohtades ja nimelt haritlaste juures, on näha „kastisid“, hoolimata sellest, et on teada viimaste paremus eelmistega võrreldes.

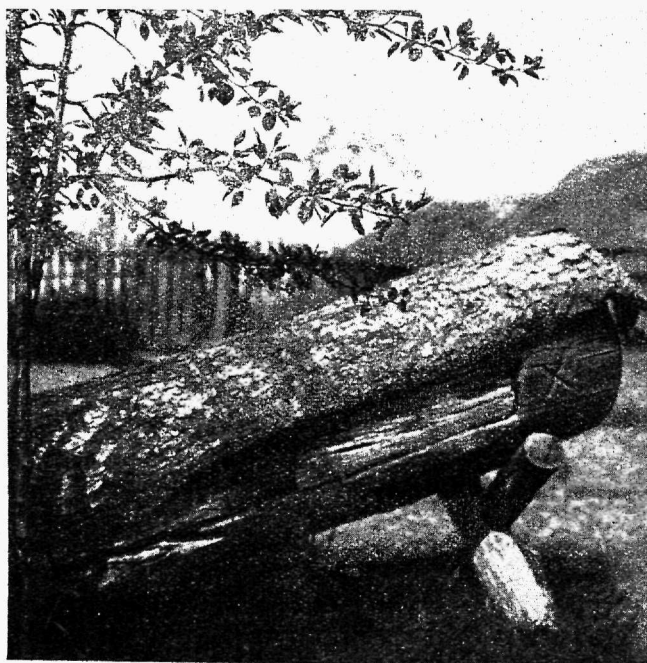
Esimene pilt illustreerib väga algupärast mesinduse astet. See kõrge mänd kasvab Setumaal Roikina küla äärel. Mänd on õõnes: nagu näha, on küljes piklik auk. Augu kõrgus maast on umbes 6 m. ja laius niisugune, et käe võib sisse pista. Küla vanakeste jutu järele olevat männi sees ennemuistsel ajal peetud mesilasi. Redelitega olevat mindud üles mett võtma.

Nagu teada, seisab tsheremisside mesindus osalt samasugusel algelisel järjel. Tsheremissid otsivad metsast puid, kus mesilased sees pesitsevad. Iga ühe leitud puu varustab leidja oma õuemärgiga, raiub puu külge mesilaste pesa kohale pikliku praotaolise augu, katab selle kinni kahe lauakesega, millesse on jäetud väiksed augukesed mesilaste jaoks. Igal sügisel ronib mesinik üles augu juure, võtab alumise kaanelaua augu päält ära ja viib kaasa hää saagi.

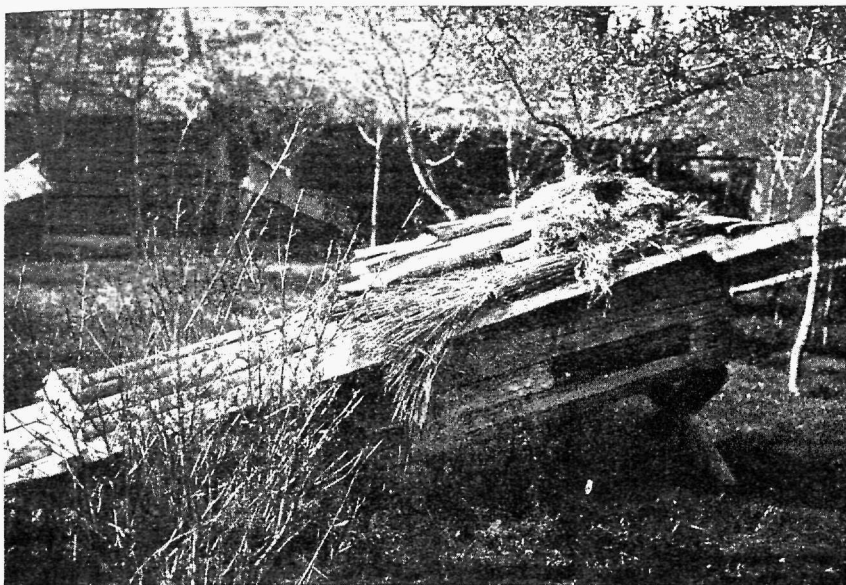
Oli aga väga tülikas puu otsa ronida ja raske kõrgelt puu seest väikse augu läbi mett kätte saada. Neid raskusi tuli kuidagiviisi kõrvaldada. Selleks raiuti kohane puu maha, lõigati tarbeline tükk välja, viidi koju ja õõnestati seest õõnsaks. Nii saadi kasvava mesipuu asemelle lahtine mesipakk (pilt 2).

Setude mesipakud ehk *tarod* on sagedasti tehtud põliste metsade ürgmändidest. Paljud nende hulgas on toredad mälestusmärgid Eesti ennemuististe metsade suurepärasest loodusest. Kõige suuremate hulka kuulub see taro, mille käesoleva ülevaate kirjutaja ostis muuseumile: läbimõõt koguni 70 cm. Taro on tehtud „ümbrominii puust“.

Taro õõnistamise juures tuli tähele panna, et otsad jäeti küllaldaselt paksud. Puu kiudusid mööda pääseb

Pilt 2

Pilt 3

külm talvel paremini sisse kui külje läbi ja ähvardab „lindusid“ küllega kaotada. Ka külgesid ei tohi liiga õhukesteks õonistada. Taro teise külje peäle on tehtud piklik, praotaoline auk (v. pildid 2 ja 3). *Suu*, mis pannakse kinni kahe taro küljepaksuse lauaga: *alomane* ja *määmäne laud*. Mõlemate laudade ja külgede vahele on tehtud väiksed augukesed mesilaste välja- ja sissepääsmiseks: *lindamise mulgu*. Vahest on veel taro küljes alomase ja määmäse laua all ääres väljapoole andev lauakene, *lindamise laud*, millelt mesilased lendu lähevad ja millele tagasi tulles laskuvad.

Taro asetatakse vaiksesse kohta, suu hommikupäikse poole. Kõige harilikum asend on „puullühka“ s. o. poolviltu, nõnda et *konts* on maas ja *pääots* natuke kõrgemal selleks tehtud tugeva ristjala najal. Taro alumine külg moodustab maaga umb. 20°–50° nurga. Poolviltu säetult olevat mesipakk kõige otstarbekohasem. Paned mõlemad otsad ühekõrguselt, siis jääb kõik puru sisse, viltu olles aga valgub teise otsa poole, kust kevadel ära koristatakse. Paned taro püsti, kontsa peäle seisma, siis saad palju *sülemeid*, uusi perekondi, mett aga vähe ja võib olla kukuvad palaval suvel *vahakõrva* kõik risti küljest maha.

Rist pannakse taro sisse mäe poole, umb. vaks maad määmäsest otsast alla. See seisab koos kahest ristamisi säetud pulgakasest ja on selleks otstarbeks, et mesilased võivad siit „edimält tõhõ na'ada“.

Päält kaetakse taro, nagu pildil 2 näha, kuuse koorega või (pilt 3) laudadega, et seda vihma eest kaitsta. Talveks ümbritsetakse taro õlgedega, mis „kablaga“ kinni seotakse. On mesipuu väga tugev, pole õlgi vaja. Lendamise augud määratakse talveks saviga kinni, määmäses otsas ainult jäetakse paar augukest lahti ventilatsiooniks.

Siiski juhtub mõnikord, et „linnud“ surevad külma kätte. Algaja mesinik on õnnetu ega tea surma põhjust. Tuleb nõu küsida vanema käest, kel rohkem kogemusi. Tema seletab: „Sinul on olnud taros väike perekond, too ei ole suutnud tervet ruumi soojana hoida. Oleksid pidand alumise tühja osa vihtu täis toppima, siis ei oleks sul linnud külma kätte surnud.“

Vahest lasevad harjumata mesinikud oma mesilased nälga surra. Vahakorve sügisel välja lõigates

tuleb nii palju alale jätta, et neist jätkub mesilasperele talvetoiduks. On tugev pere, see teeb suvel vaha terve taro täis. Sellele aga tuleb korve alale jätta määmäse laua alumise otsani.

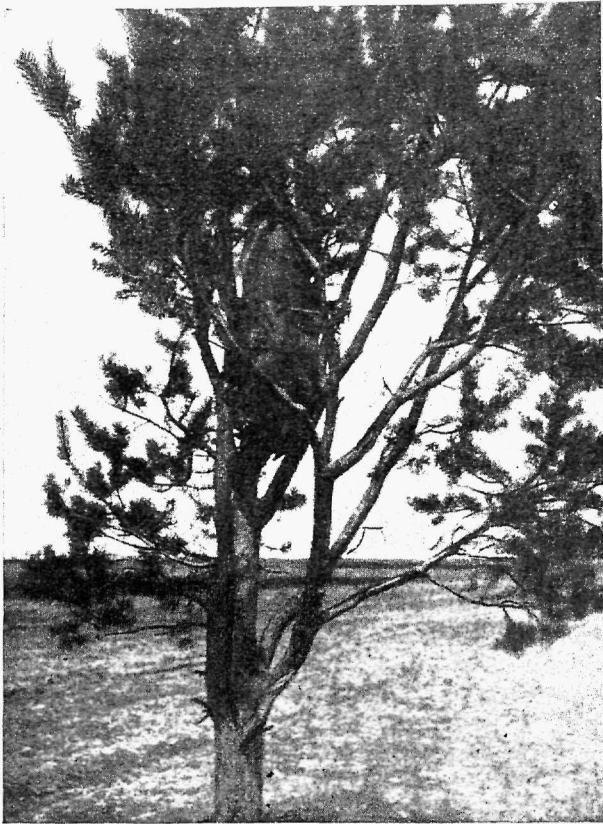
Algsuvel on uute perede, *sülemete* laskmise aeg. Setu oskab eestkätt näha millal sülem tulemas. Alumine laud võetakse ära ja vaadatakse alumise vahakorvi äärt. On mesilased ennast rippa säädnud, tähendab: nad „ootavad vana ema“, et temaga välja lennata. Lähed õhtul taro juure kuulama, siis kuuled: „vana imä laulab“, ta niiviisi kutsub peret kokku. Siis tuleb mesinikul valvel olla, vesipange ja vihta käepärast hoides. Lendab sülem välja, tuleb katsuda vett vihaga peäle pritsida, siis, võib olla, laskub terve salk kohe kuhugi puu külge. Säält võetakse ta vaka sisse. Ummarguse vaka üle on seotud riie, mille üks äär on lahti jäetud. Redeliga läheb mees, vakk käes üles puu otsa, kus sülem, nagu kera, oksa küljes ripub. Riidet vaka päält kergitades

ammutab mesinik esimesed mesilased lusikaga vaka sisse. Juhtub ema nende hulgas olema, siis lähevad juba teised hää meelega ise riide alla. On kõik käes, köidetakse riie hästi kinni, vakk viiakse niisugusesse kohta, kuhu päike ei paista. Alles õhtul hakatakse mesilasi tarosse panema. Enne seda on taro hästi puhastatud ja *õraka* ehk *sitka* (mustusõstra) lehtedega seestpoolt nühitud.

Mesilased juhatatakse tarro valget riidet, harilikult laudlina mööda, mis tõmmatakse sirgeks taro suu ja maa vahele. Tagast aetakse neid suitsetades õlest ja närtsust tuustiga. Ennevanasti olnud kombeks *imä* kinni püüda, kui ta lina mööda ülespoole ronis. Ema

Pilt 4

Pilt 5

pandi selleks tehtud n. n. „puuri“ sisse, ja puur seoti tarro, risti külge. Ümberringi oli puuril praod, mille läbi perekond võis ema toita. Puuris peeti ema paar ööd-päeva. Kui nähti, et mesilased juba „jalaga lindas“ s. o. tulid tagasi lilledelt külgehakand õietolmuga jalgade küljes, sellest oletati, et pere on juba tööle hakand, ega olnud enam karta, et nad emaga põgeneksid.

Juhtub siiski sagedasti, et sülem ettevaatlikkuse puudusel lendab ära metsa. Setude õiguskommete järele on niisugune sülem *res nullius* ja võib kes tahes selle omale püüda. Mesilaste püüdmiseks panevad setud metsa puude otsa väiksed tarod, n. n. *kuzalad* ehk *kussaalid*. Nagu pildil 4 näha, on see ehituse poolest nagu taro: samasugune suu mõlemate laudadega. Kuna taro pikkus on kunni 150–160 cm. on *kuzala* kõrgus ainult 1 mtr. Et mesilasi paremini juure meelitada, määratakse kuzal, enne kui ta üles puu otsa seotakse, hästi kokku vahaga või meega; selle „luht“ avatleb mesilased sisse. Päält kaetakse kuzal kuuse koorega: siis mesilased „seda paremini sallivad“. Paneb mesinik metsas käies tähele, et tema kuzalasse on mesilaspere asund, tuleb ta õhtul, topib kuzala augud kinni, laseb kuzala puust alla ja viib koju. Sääli juhatab ta mesilased valget lina mööda tarosse. Kuzal aga viiakse jälle metsa tagasi (v. pilt 5).

Kõige paremal suvel saab setu suure mesipuu seest 30–40 naela mett. Nikolai Hallik, Hilana külas, olevat oma ütelse järgi saand 55 naela. Keskmise saak olevat ainult 20 naela. Osalt söövad setud mee ise, osalt müüvad, nagu vahagi, Petseris ära. Võtaksid setud uuemoodsed tarod tarvitusele, võiks mesindus, millega nad juba harjund, moodustuda neile tähelepandavaks sissetulekuallikaks.

Sensatsiooniline rahavõltsimine Tartus

1832 a. kohtuprotsessi aktide järele

„Odamehele“ kirjutand A. Hasselblatt

Tuhandete igasugu aktikoidete ja üksikute käsi-kirjade kõrval leidub Tartu linna-arkiivis ka mõningaid asju, mis esimesel pilgul hästi arkiivi ei näi sobivat. Nii leidub siin lahtiselt ja pakikestesse kokku koidetult, mitmed sajad Tartu linnamarkadest, millest enamik kahe- ja üherublalised, muist üherublalised on.

Kuidas sattusid need arkiivi? Tõepoolest on nendega hoopis iseäraline lugu: nad on ühe kõige sensatsioonilisema protsessi jäänused, mis kunagi meie hääs Tartus esile on tulnud. Peaaegu kõik need on võltsitud, linnakassa poolt ära korjatud rahamärgid.

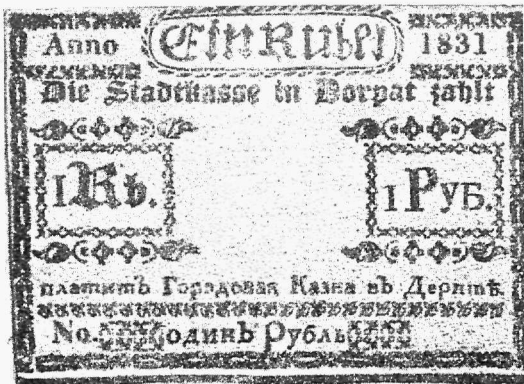
Umbes aastal 1770 lasti Venemaal liikvelle paber- raha, banko-rublad ehk „assignaadid“. Juba mõniküm- mend aastat hiljem hakkas banko-rubla väärtus vankuma ja langes siis hoogsalt, selle tagajärjel tekkis igal pool, nagu ikka raha väärtuse langemisel, suur puudus puh- tast rahast ja rahaväärtuse märkidest, mis iga ärilist läbikäimist ähvardas seisma panna. See oli aastal 1818, kui Tartu linnamagistraat teiste linnade eeskujul otsustas ise oma linnakassas vahetatavat raha välja anda, nimelt linnamarkades väärtusega 1 ja 2 rubla banko suuruses.

Kohalik margaraha oli seemisnahast tehtud — osalt, et seda hästi vastupidavaks teha, osalt aga ka, et raskendada võltsimist. Margad on mitme-

sugustes värvitoonides, kahe- ja üherublalised ikka enamasti rohelised.

Linnaarkiivis olevatest markadest leidub kolm sorti: 1) kahe- ja üherublalised margad aastast 1818, mis kaugelt suurema osa kogust; 2) üherubla- lised margad aastast 1818 ja 3) üherublalised margad a. 1831.

Linnamargad on oma loomulikus suuruses päeva- piltlikkudes järelkujundustes siin kaasa antud. Markade tagakülj on täiesti trükkimata. Iga kolme sordi esi- mesel küljel on natuke lahkuminev päälkiri, ja nimelt: 1) kahe- ja üherublaliste juures aastast 1818 äärel: „Дерпт- ской городской казнѣ платить“. „№“; siin keskel linnavapp ümberkirjaga: „Stadtcassa in Dorpat“; pahe- mal sellest: „2 R^b“; paremal „2 P⁶“; selle all „Anno 1818“; teisel ääre- pool: „Die Stadt Casse in Dorpat zahlte“. — 2) üherublaliste markade juures aastast 1818: „№“; tähtede kujul üleval: „Дерптская городская казна платить“ ja all: „Die Dorpater Stadt Casse zahlte“; „одинъ рубль“, „1 R^b“ — „1 P⁶“; keskel linnavapp nagu nr. 1-s ja all nurkades „Anno — 1818“. 3) Uued üherublalised margad 1831 a. (ilma linnavapita): „Anno (Ein Rubel) 1831“. — „Die Stadtkasse in Dor- pat zahlte 1 Rb. 1 Rub. платить Городовая Казна

въ Дерптѣ № — одинъ Рубль.“ — Nende valmistamine oli õige kulukas. Kui aastal 1831 nahksed linnamargad 50.000 rbl. eest välja anti, kulus nende valmistamiseks 5.500 rbl., seega tervelt 11 protsenti.

Kui arvati kallima materjaali valikul rahamärkide võltsimist raskendada, siis oldi küll eksiteele satunud. Nimelt 1830. aastast saadik tõusis ikka kerkival hulgal võltsitud märke nähtavale, mis nii hästi järel olid tehtud, et ainult väga harjund silm võltsimise ära võis tunda. Aastal 1831 oli võltsitud markasid 16.000 rbl. suuruses juba linnakassale ette pandud ja sellel ei jäänd muud midagi üle, kui need margad õiges rahas sisse lunastada. See oli selle aja kohta suur summa; linna rahaline katastroof.

Onneks sääti just sel ajal linnavalitsuse etteotsa üks kõige parematest bürgermeistritest, kes Tartul kunagi on olnud. See oli Dr. Karl Wilhelm Helwig (sündind 1797, Jakobstadtis Kuramaal, õppis kreiskoolis, siis oli kohtukirjutajaks, lõpetas ühe gümnaasiumi, 1819–1822 Tartu ülikooli cand. jur.-ina, oli 1823–1830 tolliametnik Riias, 1831–65 Tartu justitsbürgermeister, † 31. aug. 1865 Tartus). Ta oli energiline mees, kartmata ja täis enesalgavat andumust linna hääks käekäiguks. Temale kõigepäält on Tartu tänuvõlgu võltsimise paljastamise ja raskete kulude tagasimaksmise eest, mida linnakassa oli pidand kannatama. Ta leidis esimesena kindlad jäljed kuriteo paljastamiseks ja pikad kirjad raekohtu aktides markade võltsimise kohta on peaaegu kõik tema käega kirjutatud.

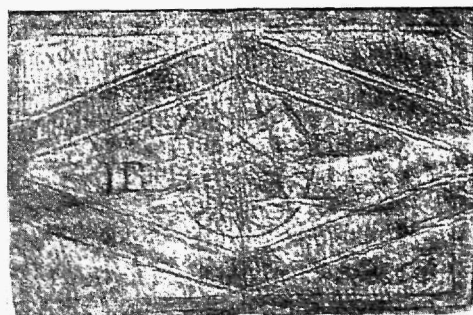
Mitte ainult see protsess ise, vaid ka võltsimisesse mässitud kaebealused, nende seas kaks vürsti ja kaks aadelisoost isikut, samuti ka iseäralised kõrvaljuhtumused tekitasid Tartus kõige suuremat põnevust, koguni ka väljaspool, isegi päälinnas. See argnes nagu sensatsiooniline romaan, ja tõepoolest on see aine rae-herra ja linnaameti sekretääri M. Stillmarki poolt kriminaaljutuks, kaasaegsete jutustuste ja aktide põhjal novellistlikul kujul ära kasutatud ja ilmus „Baltische Monatschrift“ 1866 detsembri-vihus¹⁾. See oli ajal, mil veel mitmed asjaosalised elavateses viibisid, mis põhjusel ta süüdlaste nimed avaldamata jätab. Järgnevad andmed on Tartu linna arhiivist võetud, täiendustega ülemalnimetatud Stillmarki novellist.

1) M. Stillmark, „Die grosse Markenfälschung in Dorpat. Eine Criminalgeschichte aus d. J. 1831.“ „Balt. Monatsschrift“. Köide XIV, vihk 6, lhk. 436–460.

Protsessil enesel oli iseäralik eelmäng. See algab 1830. aastaga, mil keiser Nikolai I rutulise valjusega lämmatatud poola mässu, mis 29. novembril lõkkelle löi, kõik poolakate meeled oma meelevallas hoidis ja kogu salapolitsei riigis liikvelle pani. Sel ajal Tartus õppivate poola üliõpilaste hulgas olid ka kaks poola-leedu vürsti Gedroyc'id (Gedroits) — vürst Kasimir Gedroyc ja ta vend vürst Albin Gedroyc Vilnast pärit. Mõlemad olid nad I semestril 1828 Tartu ülikooli astund, mõlemad olid ajaloo-keeleteaduse teaduskonda immatrikuleeritud (Album Academicum nr. 2412 ja 2413). Nad asusid aastal 1830 ühte kaugemasse majja nimelt Kivi tänavale m. 49 üliõpilaskorterisse teisele korrale, nagu usaldusväärsusne traditsioon seda nõudis. Siin elati harilikult toredasti. Sagedasti olid siin kaardimängud ja peeti joomapidusid rikkaliku viina-sortide ja muude kangete jookide rohkel maitsemisel; iseäranis oma raiskamisega paistis silma vürst Kasimir, vanem vend, hästi tuntud Tartu Henningi veini- ja koloniaal-kaupluses (sellest veinipoest on „Henningi plats“ oma nime saand).

Ühel hilissügise õhtul oldi siin joominguks koos — mõlemad vürstid Kasimir ja Albin, kaks teist poola üliõpilast ja stud. phil. Aleksander Molleson (Album Academicum № 1963) oma armukesega ja pärestise abikaasaga Helenega, lahutatud Ehrenbusch. Viimati kahe nimetatuga tuleb meil ligemalt tegemist.

Aleksander Molleson, sünd. 1803 Vilna kubermangus, kalvini usku; põlvenes Poolas lugupeetud soost, kes ennast aadeliks pidas. Aleksandri kuulusus sellesse seisusesse võetakse Tartu raekohtu poolt kahtluse alla, aga siiski kirjutab kõnesolev isik ennast ikka „Aleksander von Molleson“ alla ja ka ühes keiserlikus ukaasis on temast kui mõisnikusoost mehest „von Molleson'ist“ jutt. Ta oli superintendendi poeg Keydanyst, aastate poolest kaunis vana üliõpilane, juba aastal 1824 immatrikuleeritud, nagu näha õige mitmekülgse haridusega ja seltskondlikkude paremustega, kes ennast aga nähtavasti palju enam peerkirile ja seltskonna-lõbutsemistele pühendas kui tõsiselle studiumile. Lõbutsemise oli talle ka vürst Kasimiri sõprus võimaldand, kes teda ja ta armukest lahkelt toetas. — Proua Helene oli mõlder Mathieseni tütar Roosna-Allikalt, Paide lähedal, lopsakas naisterahvas, veetleva iludusega, loomulikkude suurte annetega ja osava ülesastumisega. Juba noorukesena oli ta vooimees Gustav Ehrenbuschile Tartus mehele läind. Ehrenbusch¹⁾, alglikult

1) Selsamal ajal studeeris Tartus samanimeline kõrgesti lugupeetud Gustav Hieronymus Ehrenbusch, Maarja-Magdaleena kõstri poeg, stud. med. 1827–33, Dr. med., naistehaiguste arst ja 1865. a. saadik Eestimaa arstivalitsuse inspektor, ka Uuemõisa ja Kalle mõisa omanik; tõsine riigin. † 1869.

rätsepasell, oli täiesti nurjaläind joomiselle ja muudele pahedelle andund inimene, kes voorimehe ameti kõrval kui kupeldaja ja kõlblusetuse edendajana raha katsus teenida. Sellesse tegutsemisesse katsus ta ka oma naist tõmmata, kes sellejuures muuseumi ka stud. Mollesoni tundma õppis ja sellega kõige intiimsemasse vahekorda astus. Sügisel 1828 tuli lahutusprotsess, kusjuures raekohus otsustas abielu lahutada tingimusega, et mõlemad abielurikkumises süüdlased mitte ilma raekohtu loata uuesti abielusse ei tohi astuda; proua Helenele, kui vähem süüdlasele poolele, mõisteti abielus saadud lapsed. Lahutusprotsessi aktid linnaarkiivis lasevad abielumeest väga halvas valguses paista. Juba enne lahutust oli proua Helene iseoma korterisse kolind, kus üliõpilased külas käisid ja kus nimelt Mollesonisse ja välja käis. Pärast elas ta Helene Mollesoniga ühes korteris. Viimane laskis ennast 1830 eksmatrikuleerida ja sept. 1830 sai Helene raekohtult loa Mollesoniga abielusse astuda. Kiriklik laulatus peeti 1831 Jaani kirikus.

Kuid pöörame nende eelmärkuste järel seltskonda Kivi tän. nr. 49 tagasi. Aeg oli juba hiline. Sääli oli kuulda raskeid mehesammusid treppi mööda üles astuvat. Vürst Kasimir kargas üles ja ruttas oma kirjutuslaua juure; ta võttis säält paberisse mässitud pakikese ja laskis selle oma paremasse saapasääre kaduda. Sedamaid astusid ka juba Tartu sandarmi-ooberst ja kolm sandarmi sisse. Külalised pidid kohe korterist lahkuma, ja sandarmi ohvitser seletas, et ta mõlema vürsti juures kahtluse pärast, et nad Poola revolutsioonist osa võtavad, läbiotsimise ette peab võtma. Sel-

samal ajal läks vürst Kasimiril korda tähelepanematalt nimetatud pakikest oma talitajalle Tio Glassile ära anda; sellejuures sosistas ta talle kõrva, ta visaku see otsekohe Emajõkke; kui ta seda mitte ei tee, siis oleks see nende mõlema (vürsti ja Tio) hukatus. Ehk küll läbiotsimine midagi oluliselt süüdistamisvääriolist ei annud, võeti mõlemad vürstid kohe vahi alla ja saadeti ühe tunni pärast kahe sandarmi saatel Tallinna. Tagantjärele oli Tartus ainult kuulda, mõlemad vürstid saadetud karistuseks junkrutena Torshokis asuvasse ulaanide polku.

Vahepeäl tulid, nagu tähendatud, 1831. a. jooksul Tartu valed linnamargad ikka suuremal arvul nähtavale. Sääli sai bürgermeister Helwig kuulda, et teatavasse kauplusesse iga päev üks üliõpilaste naistalitaja ilmub, kes sääli ostenud kaupade eest ikka 2-rublaliste linnamarkadega maksab, millest suurem osa võltsitutena ära olevat tuntud. Ta andis nüüd linna-jaoskonna-ülemalle Sommerille käsu, seda talitajat tähele panna, teda ühe tema ülesostu juures tabada ja teda üksikvangikotta raatusesse tuua. See sündis siis ka kohe päale seda: talitaja võeti kinni, kui ta just parajasti oma sisseostetud võltsitud 2-rublalise margaga maksma hakkas; ta rahapungas leidis veel päale selle kaks võltsitud rahamarka. — Kinnivõetu tehti selgeks kui Otepää kihelkonnast päritolev Tio Glass, kes juba pikemat aega talitajana Tartus oli eland, ja vendade Gedroyc'ide ärasaatmise järel endise üliõpilase Aleksander v. Mollesoni või tema abikaasa Helene v. Mollesoni juure teenistusse oli astund. Juba Otepääst saadik oli ta halvas kuulsuses. (Järgneb)

Sirgasmäe omad Tartu näitusel

O. Luts

Sirgasmäe omad: vana Saamuel Pliuhkam ise, tema naine Roosi, Pliuhkami väimees Tõnis Sägi ja selle noorik Liispet asutavad endid Tartu väljanäitusele. On pühapäeva hommik, kella 4 paigu. Liispet, alles alusundrukus ja palja jalu, säristab pliidi juures, vana perenaine talitab õues ning noor ja vana peremees jõllitavad teineteisele silmi.

Pliuhkam tõmbab oma laiasäärega saapa sopsti jalga ja ütleb väimehele käriseva häälega, nagu vana seinakell:

„Aga ära sa kuramus, seda ma sulle ütlen, Tõnis, et sa mind täna jälle maha ei jäta, nagu Tallna väljanäitusel.“

„Mes sa kõrised,“ vastab Tõnis, „sa põle olndki Tallna väljanäitusel.“

„Noh, või see, mis ta n'd oligi, austellung või.“

„Põle sa austellungil kah olnd.“

„No, kuramus, keda sa narritad!“

„Sa olid Tallna laulupeol — saa kord aru, pialuu!“

„Nooja-noh, olgu või laulupeol — kas see ükskõik ei ole, aga maha sa mu jätsid.“

„No, miks sa taskust kinni ei hoidnud? Vana inime — ja kaob ära. Mespärast Liispet ära ei kadunud? Ja üleüldse ei saa ma aru, mes asja sa igale poole ühes koosredad. Ole kodus, kui sulle alati kõik-sugused äpardused juhtuvad.“

„Ptüi, raisk! No, kui sa ise kutsusid.“

„No, kas ma sind täna kah kutsusin? Jää kodu, kos sa ronid! Kanna sind siis sial nagu ei tia mes asja... pilpa pial. Vaata, et maha ei kuku. Las ema tuleb pialegi, tema põle koskil käind, las tuleb, vaatab. Aga sina jää kodu.“

„Voeh, voeh, vaata, kos vanatark! No, kas me emaga mõlemad ei või tulla? Mes sa jahvatad! Tema mulle ütteleja — kas minna või mes teha!“

„No, jätke, jätke, mehed!“ ütleb Liispet. „Varsti hakkame sööma ja siis lähme kohe minema. Sulane paneb selleks ajaks obuse ette kah.“

„Kos ma niisukese kuramusega lähen,“ vastab Tõnis, plotskit keerates, „näe, juba siin kodus norib tüli, mine tea, mes veel linnas võib teha. Üsna ia, et teene Tallnas ära kadus — oli ometi rahulik olla.“

„Ah, sa sunnikunahk jätsid mu siis peris meelega maha?“ ragistab Pliuhkam. „Noo-jah, seda ma arvasin! Vaata ometi, kos kuradi mees! Ei, ma tian, terve see Sägede sugu on niisuke.“

„Jäta Sägede sugu rahule, vanamees!“ käratab väimees. „Sägede sugu on aus rahvas. Põle seal ühtegi salaviinapõletajat ega krutsikumeest hulgas, nagu sina!“

„Jätke n'd, jätke ometi, mehed!“ rahustab Liispet, küpsetatud liha ühes panniga lauale tuues. „Sööge kõhud täis ja hakkame minema. Mes see s' nüüd tähendab! Ma lään ütlen sulasele, et ta obuse ette paneks.“

Liispet läheb välja, äi ja väimees jäävad kambri, teine teise laua otsa istuma. Sägi viskab plotskiotsa nurka, sülgab, võtab tüki leiba, kastab rasva sisse ja paneb suhu. Ka Pliuhkam võtab leivatüki, kastab samuti rasva sisse, kuid suhu ei pane. Istub teine niisama, ühes käes rasvane leivatükk, teises — mitte midagi ja... ja mõtleb.

„Kuule, Tõnis,“ ütleb viimaks tõsiselt, „sa ütlesid praegu, et mina olen krutsikumees?“

„Ah, lase olla!“ heidab väimees käega. „Söö kõht täis, lähme minema, muidu jääme masinale hiljaks.“

„Einoh, ia küll, aga kuda sa julged niiviisi kõnelda. Sa talitse ikke vahel oma suud.“

„Ma ütlesin: lase olla! Söö!“

„Ja küll, ma lasen täna olla, aga ku me näituselt tagasi tuleme, siis räägin ma sinuga selle asja üle pikemalt.“

Vana perenaine Roosi ja Liispet tulevad kambri ja asuvad laua juure. Jaah, ega kedagi, nüüd vaja kanis kähku teha. Obune kah juba ees.

Varsti ongi naised söönd ja reisivalmis: uued seelikud seljas, uued saapad jalas, siidirätikud pääs ja suurrätikud õlal. Tehku aga mehed kähku!

No, ega meestelgi enam kaua lähe: Sägi otsib maniskat ja lipsi, Pliuhkam ajab kampsoni selga — asi edeneb üsna kiires korras, nagu öeldakse.

„Aga seda ma ütlen,“ hoiatab Pliuhkam, nagu lõppude lõpuks, „et te mind jälle maha ei jäta.“

„Noh, kus pagana vanamees!“ raputab Sägi pääd. „Juba akkab aga jälle piale. Nüüdsama alles lõpetas. Eks sa s' lase omale lõõg sarvi panna, kui sa nii seda kadumist kardad.“

„Mes lõõg?“ küsib Pliuhkam, üle öla väimehe poole vaadates. „Keda sa arvad mu olema, et sa mulle lõõga tahad sarvi panna. Sulle endale vaja lõõg sarvi panna.“

„No, mespärast minule? Ega mina ei karda, et ära kaon.“

„Mes te nüüd, näh!“ hädatseb vana perenaine Roosi. „Nüüd igast tühjast sõnast neil vaja kinni akata.“

„No, mes ta s' sonib: minule vaja lõõg sarvi panna! Ega s' ma mõni sõnn põle.“

„Ega pallu ei puudu kah,“ ütleb Tõnis tasa, aga siiski nii valjult, et äi seda märkust kuuleb; kuuleb ja tallele paneb.

„No, kas kuulete,“ läheb Pliuhkami hari tulipunaseks, „ta ütles mulle ju praegu selge sõnaga, et ma sõnn olen. Enne, et krutsikumees; nüüd, et sõnn. Pärast teeb vargaks kah veel. Terve see Sägede sugu —“

„No oled, oled, sõnn jah,“ ei jõua ka väimees end enam peatada. „Sa oled ullem kui sõnn! Sa oled see igavene sõnn! Võtku sind see ja teine!“

Nende sõnadega kisub Tõnis endal krae kaelast ja virutab kapi alla. Ise viskab enese voodisse seliti, paneb käed risti pää alla ja... ja ei tee muud enam midagi; ah jah, nohiseb natuke. Pliuhkam tõmbab kampsoni nõõbid praginal lahti, ühe tõmbega ülevalt alla, või alt üles — mitte ei pand hästi tähele — noo-jah, teeb niisuguse teo, nagu praegu kirjeldatud, ning heidab teise voodisse. Naised seisavad kumbki oma mehe voodi ees, otsekui valvaksid surnuid. Siis algab Roosi:

„No, mes see n'd olgu praegu! Kas see mõni meeste tegu! Olite essti kõik nii ühel meelal ja... Ja nii ilus ilm ja... Ja meie Liispetiga juba riides ja... Ja obunegi ees ja...“

Seepäale Liispet oma mehe voodi juures:

„Mes sa n'd jandad, Tõnis, noh! Tõuse n'd üles, noh! Lähme minema, noh! Tule, pane krae kaela, noh!“ J.n.e.

Kui naised mehi selkombel umbes pool tundi on klanind, hüüab Sägi oma voodist:

„No, mes sa kriuskled, vanamees, tõuse üles, lähme!“

Vastuseks liigutab äi parema jala saapa nina.

„Tule, tule!“ kordab väimees, ronib ise voodilt ja hakkab kapi alt maniskat ja lipsi kobama, nagu kass hiirt.

„Eks sa s' tule!“ aitab Roosi. „Kaua sa lased ennast paluda?“

Vanamees tõuseb istukili, vaatab paar korda kõõrdi väimehe poole ja paneb siis kampsoni nõõbid pikkamisi kinni.

„No, olgu siis,“ sõnab pühalikult, „ma tulen. Aga vaata sa ette, Tõnis —“

„Mes asja ma vaatan ette?“ tõmbab Tõnis kää kapi alt kähku välja.

„— et sa jälle lõõpima ei hakka.“

„No, vaata ometi inimest! Mina lõõbin! Ise justkui narr terve ommiku, justkui viimane tita — kardab, et ära kaob, ja mina lõõbin! Ära sa arva, et mul häda on niisugust narri linna vedada.“

„No, niisuguse kuramusega mina ei lähegi linna.“

Uesti pragisevad kampsoni nõõbid lahti, manisk ja lips jäävad sinna, kus olid, ning uuesti pikutavad mõlemad mehed voodis, nagu maugud.

Niisugune mõnus jutupuhumine kestab Sirgasmäel keskhommikuni. Siis, umbes $\frac{3}{4}$ 9 paigu, tuleb lõpuks tants, s. o. väike käsivõitlus äia ja väimehe vahel, ja siis... võetakse hobune eest, ja siis... on sel jutul

Lõpp.

Pildileht „Odamees“ on kõige suurem ja pildirikkam eesti ajakiri.

Pildileht „Odamees“ on kõige loetavam ja võrdlemisi kõige odavam eesti ajakiri.

Kuulutustel kuukirjas „Odamehes“ on suurem mõju kui üheski päevalehes, mis läbilugemise järele ära visatakse. „Odamees“ aga jääb kauaks ajaks lugeja lauale.

Ostke, lugege „Odameest“! Kuulutage „Odamehes“!

Pääta ratsanik

Mayne Reid'i romaan

Algus eelmises uumbris

V. Mustangite püüdja eluase

Leoonijõe kallastel lainetas tore preii. Tihedad akaatsia-tukad ja aaloe, kaktuste ja kreosootpuude metsad tegid ükstoonilise laane pildi mitmekesisemaks. Need okastaimed ei tee maapidajalle inimesele rõõmu: nad tunnistavad, et maapind nende all lahja on. Selle vastu tunneb looduseuurija siin end täiesti omal kohal. Kus maapind rammusam on, sääl kasvab jalakaid, tammi ja tsüpresse.

Safiirsinine taevast on pilvilage ja peegeldab end hõbeselges jõevees.

Haridusest puudutatud inimene ei ole veel siia laande asund. Siin rändavad ainult kolijad punanahksete suguharud.

Seepärast elutseb siin palju põtru, antiloope, jäneseid, tuhkruid ja kukurelajaid. Imeilusad liblikad liiguvad õielt õiele, nendega värvirikkusel võisteldes ehk õite kirivusse kadudes. Sammetikarva mesilasi, sfinksliblikaid ja pisikesi kolibrisid lendleb õitsevate põõsaste ümber.

Selles õnnistatud laanes ei ole kõik loomad vagad: kihvtised maod ja tarantulid, skorpioonid ja paljujalgsed maokesed on inimesele niisama kardetavad, kui Mehhiko metskass, puma, jaaguar ja Tehhase hunt.

Ühes inimesele vaenuliste loomadega elab laanes ka kõige kõrgemat tõugu ja talle kõige kasulikum loom — hobune. Ta elab preiis vabalt ega tea, mis päitsed ja sadul on. Need metshobused on „mustangid“. Neid püüdis Moris Dsherald.

Ta lihtne maja seisis Leonijõe haru Alamo kaldal. Maja seinad olid jukka tüvedest ja katus sama taime lehtedest. Harilikult on Tehhases eluhurtsikute seinad savitatud; selle majakese seinad olid hobunahkadega päälstatud. Maja ümber kasvis tammi, okaspõõsaid ja jukkasid. Puude taga algas laas, kus pikk rohi kasvis. Puude varjust ei olnud majakest peaaegu nähagi; ta pruunikas värv ei lasknud teda ka iseäranis silma paista. Majakesel oli ainult kaks auku: korsten kolde kohal ja nahaga päälstatud lauduks. Aknaid ei olnud. Maja taga oli mitme tulba otsa jukka lehtedest katus ehitatud. See varjualune oli „korral“, kuhu õõsiks metshobuseid kokku aeti. Sääl korralis oli praegu paar metshobust, kes hiljuti preiist kinni oli püütud. Nad vahtisid laande ja nende liigutused avaldasid, et neil raske on vangipõlvlega leppida.

Hurtsiku seesmised seinad olid mitmet karva hobunahkadega kaetud. Isemoodi ilustus! Ka voodi oli nahaga päälstatud. Laud ja tool olid jukka puust naelttega kokku löödud. Selle lihtsa sissesääde keskel oli ka hariduse tundemärke näha: üks riul raamatutega ja mõned ajalehed laual; veekindl ülikuub, kütipüss, jahisarv ja vile rippusid seinale. Põrandal olid mitmesugused tinast kõõginõud ja nurgas vitskorvis suur pudel viskiga. Mehhiko sadul, päitsed ja muud hoburiistad olid sellele sissesäädele juba kohasemad.

Niisugune oli mustangite püüdja elukorter. Praegu oli toas ainult kaks hingelist: punajuukseline iirlane Felim, Dsherald'i teenija, ja koer. Felim kandis luitund sammetikuube, punast vööd, laia kübarat ja jalas oma kodumaa kingi. Ajuti põõras ta end rääkides koera poole, kes ta ees põrandal lamas.

„Jah, mu kallis Tara,“ rääkis iirlane koerale, „ma arvan, et sinagi oleksid valmis minuga vana Bellibalagi lossi tagasi minema. Sääl söödeti sind teisiti, kui siin. Nüüd võin ma kõik su küljelaud läbi naha ära lugeda. Jumal teab, millal me isandal pähe tuleb kodumaale tagasi minna. Kannatame, sõber! Varsti sõidab ta kolooniasse ja võtab meid kaasa. See on meile troostiks. Ju kolm kuud ei ole ma kindluses käind. Sääl ehk juhtuksin hiljuti sinna tulnud iiri soldatite hulgast mõnda tuttavat nägema. Nad kostitaksid muidugi omamaalast. Mis sa arvad, Tara?“

Koer nuuksatas tasa nagu nõusolemiseks.

„Tahaksin õige praegugi kõri loputada,“ rääkis iirlane edasi ja viskas isuka pilgu nurka viinapudeli poole. — „Kahjuks on pudel peaaegu tühi. Peremees märkaks kohe. Aus ka ei ole teise viina ilma loata võtta. Eks ole tõsi, Tara?“

Koer tõstis pääd ja nuuksatas jälle.

„Sa arvad, et võib, Tara! Võib? Ära kiusa mind, vana varas! Ma juba viskit jooma ei hakka. Võtan korgi päält ja nuusutan ainult. Isand seda muidugi ei märka, ja kui märkakski, ega ta seepärast nuri-sema hakka.“

Iirlane tõusis üles ja astus vargsi nurka pudeli poole. Ta seisatas, kuulatas, vaatas ukse poole, tõmbas punni pudelilt ja nuusutas. Ainult lõhnast lõbutsemine ei kestnud kaua. Pudeli suu läks iseenesest nuusutaja suu juure. Iirlane ei jõudnud kiusatusele vastu seista. Pudeli põhi kerkis ülespoole ja viski hakkas lugisema. Kui iirlane tarvilise osa ta südamele armast vedelikku oli rüüband, pani ta ruttu pudelilille punni pääle ja läks omale kohale tagasi.

„Pääta ratsaniku“ tegelased

Pääta ratsanik — ???

Moris Dsherald — inglise lord, kes Tehhase preiides lihtsa metshobuste püüdjana elutseb.

Vudlei Pointdekster — rikas plantaator.

Henry Pointdekster — tema poeg.

Luise Pointdekster — plantaatori piltilus ja armastusvääriline tütar.

Kassius Kalhun — kapten; plantaatori õepoeg; suur lontrus.

Isidoora Kovarubio de los Ljanos — armukade iludus.

Felim — Dsherald'i teener; naljamees.

Seb Stemp — vana kütt; Dsherald'i sõber ja abimees.

Pluto — neeger.

Pääle nende — kindluse komendant, röövlid, ohvitseerid, indiaanlased, asunikud jne.

„Sa, vana kelm Tara, saatsid mind kiusatusse!“ ütles mees koerale. „Noh, ei tee viga: peremees ei märka seda. Päälegi sõidab ta varsti kindlusse ja täidab sääl pudeli uuesti. Ma ei mõista, miks isand kindlusse minekiga viivitab. Ta seletas, et tahab enne veel ühe kirju mustangi kinni püüda ja siis alles sõita. Loodame, et püük tal pea õnnestab, muidu peame siin kunni Kristuse tulemiseni ootama. Noh, mis see on?“

Koer haugatas. Keegi koputas ukse pihta.

„Felim, Felim!“

„See on peremees,“ urises iirlane ja ruttas ust lahti tegema.

VI. Kirju mustang

Felim ei eksind — mustangite püüdja tuli koju. Moris Dsherald ja ta hobu olid nõest üleni mustad. Dsherald vedas pika lasso otsas laanest kinnipüütud kirjut mustangit. See oli ülitore mära; tal oli lai rind, ümmargune keha, peenikesed jalad ja ilus pruun karv (mast) korralikult jaotatud musta ja valge plekkidega (ubadega), nagu jaaguari nahk. Kolm korda käis Dsherald teda periiis püüdnud; nüüd neljandal korral läks tal korda ilusat looma Alamo kaldal kätte saada. Mis tarvis ta selle ilusa mustangi püüdis, seda ta kellelegi ei rääkind, aga kellelegi teda ikka vaja oli.

Endine Balagi lossi tallipoiss, iirlane Felim, oli hobuste tundja. Ta imetles ja kiitis hobuse ilu. Tehti otsuseks mära õsiks mitte teiste juure korrali viia, et need teda ei lööks ega haavaks, vaid seoti majast natuke maad eemalle lihtsalt puu külge kinni.

Dsherald seletas, et ta püütud looma veel ei ole õpetand! ta jõudvat seda siiski teha, kui ta kindlusse sõidab ja tal sääl rohkem aega saab olema. Liigse ruttamisega ei tahtvat ta asja rikkuda.

„Millal te kindlusse sõidate, isand?“

„Homme. Hommiku vara sõidame välja, et õhtuks kohale jõuda.“

„Ma olen väga rõõmus, et ometi kord siit ära kolime. Ma ei rõõmusta mitte enese, vaid rohkem teie pärast, mister Moris! Viski lõpeb meil juba otsa. Ei tea, kas sääl pudeli põhjas veel kolme rüübet ongi. Müüjad petavad teid mõõduga; võib olla, segavad viskile vettki veel hulka.“

„Hää küll, Felim!“ naeris Moris. „Viskit jätkub meil täna õhtuks ja vist homsekski teele. Vanamees, ära muretse! Seome esiti mära kinni; pärast peame aru, kuidas uut viina saada. Tean, pääle enese armastad sa siin ilmas viskit kõige enam.“

„Pääle teie, mister Moris!“ ütles iirlane kavalasti naeratades.

Dsherald naeris ja hüppas hobuse seljast maha.

Mära viidi puie varju ja seoti puu külge kinni. Felim hakkas hobust harjaga puhastama.

Väsind Dsherald viskas end nahaga päalistatud sängi pääle sirevili. Keegi ei teadnud, mis ta kirju mustangiga teha tahab; Moris püüdis teda mitu päeva ja väsis kangesti ära. Väsimuse pääle vaatamata ei võind ta asemel rahulikult lamada. Üks mõte ei annud talle rahu. Mitu õöd oli mees uneta mööda saatnud. Võib olla, et soov kirjut mustangit kinni püüda talle õsiti rahu ei annud; nüüd on tore loom käes, keda ta kindlusest koju sõites laanes oli näind, aga püüdja ei saa ikkagi magada.

Täiendatud shokolaadi tehas

„UUS-BENE“

Kaupmeestele kõige kasulikum ostukoht

Hinnad kõige odavamad — — — Maitse kõige parem

TALLINNAS, Rüütli tän. ja Lühikesejala nurgal nr. 2/1

Telefon nr. 19-29

Felim oma isandaga olid piimavennad. Selle õiguse pääle toetades julges Felim küsida, mis ta isandat vaevab:

„Püha Neitsi! Mis teil viga on, isand?“

„Ei ole midagi, Felim! Kuidas sa selle pääle tuled?“

„Sellest ajast, kui viimist korda kindluses käisite, ei ole te silmagi kinni pannud. Kas olete vahest mõnd mehhiko neiu armastama hakand? Te ei ole seda sorti mees. Dsheraldid ei vaeva endid niisuguste tühiste asjadega!“

„Vanapoiss, see on su tühi arvamine!“

„Päris tühi ta ometi ei ole. Kui te natukene suigatate, siis hakkate kohe unistama ja kordate üht iseäralist kange kõlaga nime. Minu keel seda kordama ei paindu; mäletan ainult, et selle eel käib ikka naisterahva nimi — Luise.“

„Unes võib kõiksugu lollusi näha. Väga võimalik, et ma päeval kedagi olen näind, kelle nimi unes keelele tuleb.“

„Jah, muidugi on see nii. Te rääkisite unes, et neiu tõmmaku tõlla aknalle eesriided ette, muidu ähvardab teda surm...“

„Tõesti, ime, mida kõike unes ei räägi!“

„Minagi imestan. Mu isand vist küll ameeriklast armastama ei hakka.“

Mis ütleski siis see kollajuukseline ja sinisilmaline neiu, kes Balagi lossist kaksikümend penikoormat eemal elab?“

„Sa oled hulluks läind, Felim!“

„Ei, mister Moris! Ma tahan, et meie siit Tehhasest võimalikult ruttu ära läheksime. Mis huvi teil siin laanes üksikus onnis elada on ja kellele te neid hobuseid püüate? Pärast vana tädi surma pärite nii kui niitoreda Balagi lossi ja suure mõisa.“

„Felim, ma näen, sa tunned isegi pärimise säädust,“ naeris Moris. „Kuule, kas meil kodus midagi toidupoolist on? Ma ei ole hommikust saadik midagi sõõnd.“

„Kui te kirjut mustangit taga ajasite, ei ole selle aja sees toidu tagavara suuremaks kasvand. On ainult kõva leiba ja külma linnuliha, kui soovite. Aga enne söömist joote ehk klaas grogi?“

Felim võttis hõbetopsi välja. Korraga haugatas koer ja hakkas rõõmsasti kiunuma.

„See on vist Seb Stemp,“ ütles Felim ust lahti tehes ja külalist sisse lastes.

Sisse astus suurekasuline mees. Jalas olid tal krokodilli nahast saapad, püksid kodukoetud lõuendist ja põdranahkne kuub seljas; pääs kandis tuleja laia, halli kaapu ja vöö küljes pikka kütinuga; selle kõrval rippus kardne püssirohu toos. Õlal oli püss.

Päata ratsanik

algas „Odamehe“ laulupeo numbris — „ODAMEES“ nr. 5 (9)

Saada raamatukauplustest ja ajalehemüüjailt.

Varnja hoburandtee 1902. a.

Tagumisena istub vagunil kirjanik K. E. Sööt

Igast asjast paistis välja, et tuleja kütt oli. Ta oli umbes viiekümne aastane. Nägu oli tal tõsine, peaaegu vali. Karmi välimuse taga peitus hää süda ja hallid silmad avaldasid lahkust ja nalja.

Külalise nimi oli Sebulon Stemp; teda hüüti harilikult „vana Seb Stemp“. Ta oli Kentukis sündind ja Mississipi põlistes metsades üles kasvand; viimaks asus ta Tehhasesse, kus ta nüüd kütina elutses.

„Hääd õhtut!“ teretas Seb Stemp.

„Tere, Stemp!“ Peremees tervitas külalist üles tõustes. — „Palun, istuge!“

Kütt võttis vaevaga madalalle toolile paindudes istet. Istuja põlved olid lõuaga peaaegu ühekõrgusel. Püss seljas oli küti pää kõrval püsti nagu teivas.

„Te olete jälle jala, nagu ikka, mister Stemp?“ küsis peremees. „Te ei küti vist millalgi ratsa?“

„Õige kütt ei lähe jahile millalgi ratsa.“

„Siin Tehhases on see viisiks.“

„Olgu. Jala kütides lasen päevas rohkem loomi maha, kui ratsakütt nädalas. Teist ma ei räägi. Te olete erand. Mustangite püüdjal peab väle hobune olema. Ütelge, kuidas ma põdrale või karule ratsa lähened? Hirmutat loomad penikoorma kauguselt enesest eemalle. Selleks on mulgi oma hobune, kui tarvis tuleb mustangid püüdma minna. Täna tuln ratsa.“

„Felim, seo külalise hobune kuhugi varju alla kinni. — Te jääte ometi mu juure õsiks?“

„Selleks siia sõitsingi, et õsiks jääda. Hobuse pärast olge hooletu. Ma ise sidusin ta kinni.“

„Kas õhtust soovite? Kahjuks on mul täna vilets õhtusõök. Felim pidi mulle hakitud linnulihast midagi valmistama.“

„Võin teile abiks olla. Teel lasksin ühe kalkuni. See ripub mul sadula küljes. Saatke Felim järele.“

„See on hää! Juba mitu päeva käisin üht ilusat mustangit taga ajamas. Mul ei olnud püssigi kaasas, seepärast on toidu tagavara lõpukorral.“

„Missugune see mustang oli?“ küsis kütt huvitatult.

„Pruun kui shokolaad, valgete lappidega.“

„Sama pärast te poole sõitsingi.“

„Kas tõesti?“

„Nägin preiis kirjut mustangit. Ta hoidis enese minust pool penikoormat eemalle. Nüüd mõtlesin teid appi paluda teda kinni püüdma. Ütlen — teilegi, mispärast. Kui viimist korda Leooni ääres olin, nägin sääli rikast asunikku, keda juba varem Mississipi kaldal tundma

sain. See mees armastas pidusid toime panna, ja ma muretsesin talle põdraliha ja kalkunid. Selle rikka mehe nimi on Pointdekster.“

„Pointdekster?“

„Teda tuntakse Orleanist San-Luini. Siis oli ta rikas ega ole vist praegugi vaene. Siia tõi ta endaga sajuti orje ühes. Ka rikas onupoeg Kalhun tuli kaasa. Plantaatoril on tütar, kes väga hobuseid armastab. Kui neiu kuulis, et ma kirjut mustangit olen näind, palus ta tungivalt isa, et see kakssada dollarit sellele maksaks, kes ilusa looma neiu kätte toob. Mõistagi, tahtsin ma seda teha, et raha saada. Istusin oma mära selga ja ratsutasin siia. Püüdke te nüüd see kirju mustang ennem kinni, kui teised püüdjad seda teha võivad.“

„Tulge siia, mister Stemp!“ ütles Dsherald ukse poole minnes.

Kütt läks peremehele järele.

„Kas see mustang on niisugune, keda te nägite?“ küsis Moris külalisele maja taha puu külge seotud hobust näidates.

„Jah, see ta on!“ hüüdis Stemp. — „Teil on ta juba käes! Kakssada dollarit on te oma. Jah, hobune on seda väärt. Küll on tore loom! Tõesti, ta peab miss Pointdeksterille meeldima!“

VII. Rahutu öö

Dsherald oli väga rahul, et ta kirju mustangi kinni oli püüdnud. Õhtusõogil läks peremehe meel veel rõõmsamaks, sest Felimi tõendusest hoolimata oli pudeli põhja veel küllalt viskit järele jäänd. Sõbrad sõid hästi praetud kalkuni ja rüüpasid maitsevat jooki pääle. Pärast sõõki suitsetati, aeti lõbusat juttu ja rüüpati veel mõni tops viskit. Asja hääst seisukorrast ja võib olla ka viina vaimust sattusid sõbrad vaimustuse hoogu ja hakkasid üksteisele oma jahijutumusi jutustama. Iseäranis jutukas oli Seb Stemp, kes tihti kuulajate suust imestuse hüüdeid välja kutsus.

Jutt lõppes siiski enne poolt-ööd. Tuli see sellest, et pudel tühjaks sai, või sellest, et kütid hommikul varem tahtsid tõusta, ja seepärast varem magama heitsid.

Kütt tõi sadula küljest kollase, vana villase vaiba.

„Heitke mu sängi puhkama,“ ütles lahke peremees võõralle.

„Ei. Ma armastan kõval asemel magada. Uni tuleb ennem ega ole karta, et maha kukud.“

„Kui nii tahate, siis heitke põrandalle. Laotan teile naha alla.“

„Ärge hoolitsege; põrandalle ma ka ei heida. Olen preiis rohu pääl magamisega harjund.“

„Kas tõesti lähete lahtise taeva alla magama?“ imestas Moris, kui nägi, et Stemp ukse poole läks. — „Tänane öö on vilu.“

„Parem külma käes lõdiseda, kui palavas toas higitseta ja lämbuda.“

„Te naljatate, Stemp?“

„Armas noor sõber! Juba kuus aastat ei ole ma katuse varju all magand. Kui mu naine veel elas, siis asusime suure viigipuu all hurtsikus. See oli Mississipi kaldal. Naise surres asusin esiti Luisiaanosse ja säält siia. Kõik see aeg olen alati väljas taeva katuse all magand.“

Nende sõnadega läks kütt õue. Teraselt vahtis ta veelompi. Siis võttis ta pika nõõri, millega harilikult hobuseid kablutakse, tegi sellest maa pääle pikerguse ringi, mässis enese vaiba sisse ja heitis ringi keskelle. Minuti aja pärast mees magaski juba. Selleks ei antud

talle aga rahu. Paar uudishimulisi silmi pidas ta järele vahti. See oli Felim, kes kütti silmitses.

„Miks mees enese nõörrõngaga ümbritses?“ mõtles iirlane.

Uudishimu võitis viisakustunde. Felim läks külalise juure ja pani talle oma südame pääl kiheleva küsimuse ette.

„Rumal Iirimaa eesel!“ sõimas Stemp küsijat, kes ta unerahu rikkus. „Arvasin, et juba hommik käes on ja aeg tõusta. — Miks ma ennast nõörrõngaga piirasin? Selleks, et roomajad ligi ei pääseks!“

„Missugused roomajad, mister Stemp? Kas ussid?“

„Muidugi ussid. Noh, nüüd minge magama!“

Sellest hoolimata, et Felim sõimata sai, tuli ta rõõmsa meelega tuppa tagasi. Felim kartis Tehhases kõige rohkem usse. Mõte kihvtiste madu pääle ei lasknud Felimi mõnikord ööd läbi magada. Kahju, et Iirimaa kaitsja, Püha Patrikus, enne taeva minekit oma jalgu ka selle maa pinnale ei pistnud. Nüüd nägi Felim, kuidas ennast nende vastikute roomajate eest hoida. Mees oli rõõmus, et ta nüüd julgesti magada võib. Felim võttis varnast pika lasso, läks õue, piiras hurtsiku nõöri ümber ja tuli siis rahulise südamega tuppa tagasi. Sügav vaikus valitses toas. Usse ei olnud enam tarvis karta, seepärast uinus Felim varsti ja magas õiglase und.

Taragi magas. Nähtavasti magasid ka kinnipüütud mustangid. Ainult Seb Stempi mära rampsis maja ligidal rammusat rohtu. Felim oli kütil une ära ajand. Ta ei saand enam magama jääda.

„Iirlase mait rikkus mul terve öö!“ urises kütt üles tõustes. — „Koiduni ei tule mul enam und. See vana eesel tuleks välja tuua ja jõkke visata. Kahju peremehest; ei taha teda äratada.“

Kui kütt selle üle järele mõtles, kas oma mõtet iirlase kohta teostada või mitte, pani ta tähele, et rohu sees keegi nagu oleks roomand.

„Madu!“ hüüdis Stemp. „Mis madu? Latsujaks on ta liig suur. Noh, siin võivad nad suuremad olla.“

Kindel olles, et madu üle nõörrõnga ei tule ja kohe ümber pöörab, kui ta jõhvnööri külge puutub, istus Stemp liikumata omal asemel ja vaatles madu. Kütil oli kõikumata kindel usk nõörrõnga nõiavõimu sisse, millele ükski kihvtine madu preriis ei suuda vastu panna. See madu säääl oli nende hulgast, kel kihvti ei ole. Ja tõesti: kui madu nõöri külge puutus, pööris ta kohe ümber ja roomas tagasi. Oleks madu kihvtine olnud, Stemp oleks talle kohe järele läind ja saapa kannaga ta pää puruks talland; sellele süüta loomale ei tahtnud kütt ühtki viga teha.

„Mine rahuga oma teed, roomaja loom!“ rääkis Stemp. „Suurt kurja sa kellelegi ei tee. Mõnikord jood küll kalkuni munad tühjaks, kui pesa ligi saad, see ei ole veel suur kuritegu. Ma sulle pahane ei ole. Rohkem vihane olen ma rumalalle iirlasele. Ma ei taha Seb Stemp olla, kui ma seda talle ei tasu! Seda ma talle teen!“

Stemp tõusis püsti, jooksis põgenejale maole järele, võttis keskelt peoga kinni ja viis maja juure. Säääl pani kütt mao seina ääre sissepoole kõierõngast maha, mille iirlane enese kaitseks ümber hurtsiku oli vedand.

Kütt tuli oma asemelle tagasi ja naeris südamest hästi mõeldud nalja üle. Nõiaringist madu juba väljapoole ei saa, kuna ta küll poole tunni pärast tuppa iirlase asemelle võib pugeda.

Seb Stemp ei jõudnud rohkem edasi mõtelda, kui korraga nii vali karjatus toast välja kostis, mida peni-

koorma kauguselle kuulda oleks võidud. Nõnda võis ainult iirlane karjatada. Kisale järgnes kange koerahukumine ja hobuste hirnumine; tõusis üleüldine suur kisa.

„Mis säääl on juhtund?“ küsis Moris välja joostes. — „Mis tont sulle sisse on läind, Felim? Kas sind hirmus unenägu vaevas?“

„Veel hirmsamat on juhtund! Isand, madu on mind hammustand! Ma olen nüüd kadund! Ma suren!“

„Kuhu kohta ta sind hammustas?“ küsis Moris, süütas küünla ja hakkas oma sulase keha vaatlema. — „Haava ei ole kuskil näha.“

„Mitte kõige vähemat kriipsugi ei ole ihu pääl,“ kinnitas sisse jooksnud kütt Stemp.

„See on ju hää, kui ta ei hammustand. Ma tundsin kuidas ta külm keha mu külge puutus.“

„Kas sa ussi vahest unes ei näind?“ küsis Moris kaheldes.

„Kuidas võis see unes olla? See oli päris tõsine madu.“

„Vaatame kohe järele, kuhu ta on roomand,“ ütles Stemp. — „Ime! Majale on jõhvnöör ümber veetud. Kuidas võis ometi madu sellest üle roomata?“ — Toas ümber vaadates leidis Stemp nurgast rõngasse keerdunud mao. Kütt näitas käega ta pääle ja hüüdis: „Näe, säääl ta ongi! Aga ta ei ole kihvtine; ta ei võind sind hammustada, Felim! Võime ta ju tappa.“

Kütt viskas ussi nii kõvasti kesk pörandat, et loom sinna liikumata lamama jäi. Siis astus Stemp ligi, pani saapakanna ussile pää pääle, rõhus selle oma raske saapaga katki ja viskas siis tapetud roomaja uksest välja.

„Nüüd võite hommikuni rahulisti magada, mister Felim!“ ütles kütt ja läks õue oma asemelle, kus ta kolmat korda enda magama säadis.

VIII. Paljujalgne

Pikkamööda jäid kõik rahuliseks. Teenija ei karjund ja koer ei haukund enam. Ka hobused vaikisid. Felim üksi vähkres omal asemel, sest usk jõhvnööri nõiavõimu sisse oli mehel kadund. Õuest kuuldus iseäraline norin tuppa, nagu oleks krokodil häälitseid — see oli Seb Stempi norskamine. Ta oli unerahu rikkumise eest tasu saand, see rahustas teda, ja nüüd uinus ta kohe magama. Kaugelt kuuldus ajuti öökulli huikamist ja laanehundi kurblikku hulumist.

Kaua ei püsind öörahu hurtsikus ja ta ümbruses. Irlane rikkus selle jälle.

„Püha Neitsi Maria!“ karjus Felim uuesti. „Tulge appi! Suren!“

„Hull mees, mis sul säääl jälle on?“ küsis Moris küünalt süüdates

„Jälle on madu! See on hirksam veel, kui too, kelle mister Stemp tappis. — Ta hammustas mind rinda. Koht, kust ta üle läks, valutab, nagu oleks sepp tulise rauaga seda kohta põletand.“

„Juba teist korda äratas meid see rumal iirlane täna öösi,“ urises Stemp sisse tulles. Kütt oli enese vaiba sisse mässind. — „Mister Dsherald, te peate mind vabandama. Igal maal on lolle palju. Neid on Mehhikos ja Iirimaa, aga nii suurt lolli, nagu te teenija on, ei ole ma kuskil näind. Kui me teda jõkke ei viska, siis ei lase ta meid tervel ööl magada.“

„Ärge pahandage, mister Stemp! Ma tõendan, et onnis on veel teine madu. Ta roomas praegu minust üle.“

(Järgneb)

Nafta otsimine Hiiumaal

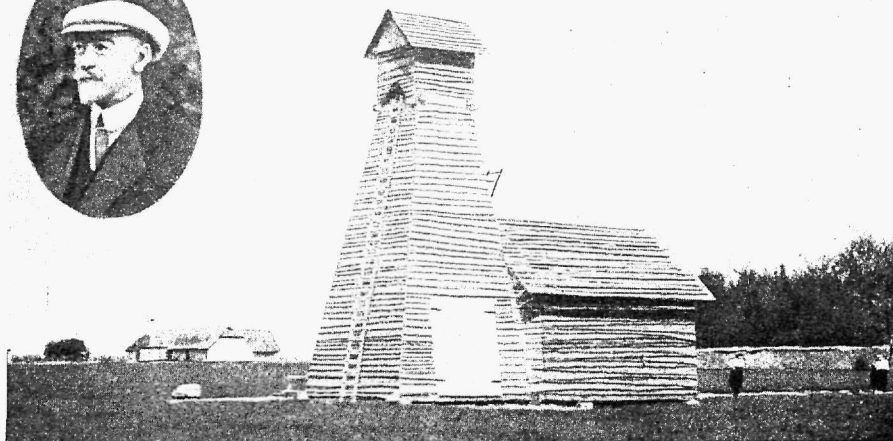

Foto Ed. Mäehansu

Nafta torn Vaimla mõisa rohuaias taga Hiiumaal. Ovaalis: Tuntud naftaurija N. A. Gukassov Vaimlas 1922

Viimasel ajal on huvi nafta vastu rahva hulgas jälle õige kõrgelle tõusnud, nii et sellest raudteedel, laevadel ja seltskonnas juttu tehakse. Nüüd on asjast rohkem huvitatud isegi Hiiumaale huvireise tegema hakkand, et ise oma silmaga näha, kuidas loodetak nafta leiupaik üldse välja näeb ja kui palju on nafta otsimise jutud põhjendatud. Arvata on, et see asi kõiki tõsiselt huvitab ja igaüks asja sennise käiguga tutvuneda tahaks, seda enam, et nafta allikate küsimus viimasel ajal kogu maailmas erilist tähelepanu ja suuremat elavust on sünnitand, mille pärast senni ajani diplomaadid ja töösturid suu ja sulega on võidelnud ja kongresse pidand. On ju arusaadavgi, sest et nafta edaspidi kivisütt ikka enam tööstusest välja suruma saab, mispärast on nafta küsimus Eestilegi määratu tähtsusega ja võib meil Eesti majandusele ja rahaasjandusele suure pöörde paremuse poole anda. Lühidalt on nafta leidmise ja uurimise ajalugu Hiiumaal järgmine:

Aastal 1910 laskis Vaimla mõisa omanik parun G. Pahlen mainitud mõisa, mis asub Hiiumaa kagupoolses osas Keina kihelkonnas, vaevalt kilomeetri kaugusel ligemast rannast ja 15 klm. Heitermaa sadamast, kõõgi alla keldrisse uue puurkaevu teha, et selle läbi vee muretsmist kõõki kergendada. Kui juba umbes 60 jalga puurit oli, hakkas ka vett välja voolama, mis selge, kuid ligemal järelkatsumisel kange petrooleumi lõhnaga ja maiguga oli. Esialgul arvati, et nõu, mille seest vett prooviti, enamalt kuidagi petrooleumiga kokku on puutund ja võeti teine ämber, kuid tagajärg oli seesama. Jäeti siis vesi nõu sisse seisma, mille järele umbes 3 tolli paksune õlikord vee päale kogus, mis põleva tuletiku lignemisel põlema plahvatas ja suure tulena põles. Seda katset korralditi mõnepäevaste vaheaegade järele mitu korda ja siis nägi parun Pahlen, et säält söögivee saamine lootusetu on ja otsustas leiduse väärtuse kindlakstelemiseks sellekohaste eriteadlaste poole pöörata. Esialgul saatis ta puurkaevust võetud vee proovid Tallinna Dettloff'i laboratooriumi, kus analüüsi läbi kindlaks tehti, et vee leiduv ollus püro-nafta oli, mida puhastamise järele võimalik oli petrooleumina lambis põletada. Selle järele pööras parun Pahlen seletuse saamiseks nafta leiu võimaluste kohta Hiiumaale Riia politehnikumi professori Doss'i poole, kes Hiiumaal nafta leidmist võimalikuks ei pidand, sest et Hiiumaale alles hiljemalt merepõhjast kerkind ja õhukese maakihiaga olevat.

Olgu siinkohal vahele tähendatud, et nafta midagi muud ei ole, kui saadus väikestest rasvastest mere loomakestest, kes tuhandate aastate eest mingisugusel kombel (vist maavarisemise läbi) maakorra alla jäid ja säält ajajooksul raskuse läbi, mida alata-päälekasvav maakiht sünnitas, õiliks pressitud sai.

Parun Pahlen ei jäänd aga eelpool mainitud Doss'i seletusega veel rahule, vaid pööris nõuküsimisega mitme inglise ja ameerika õpetlase poole, kes varemalt tegelikult mainitud maades nafta uurimisega tegemist teind ja kes Hiiumaal nafta leidmist võimalikuks pidasid, seletades, et Hiiumaale sugugi nii uus maa-ala ei ole, vaid juba enne jääaega tekkind olevat. Päälegi olevat ka mitmel pool teistes Eestile sarnanevate kliimaga maades küllalt naftat leitud ja Sahaliini saarel asuvat nafta isegi väikeste järvedena maa pääl.

Sellest seletusest julgust saades hakkas parun Pahlen nafta uurimiseks tarvitminevat kapitaaliga koguma ja kohe olid mitmed inglise ja saksa ärimed valmis selleks oma kaasabi lubama, mille viljana aktsia ühisus asutati ja tarvisminevaid tööriistu muretses hakati. Pääletulev ilmasõda katkestas aga uurimisetööd mitmeks aastaks, kunni saksa okupatsiooni võimud sellega 1918 suvel jälle tegemist hakkasid tegema.

Et sel ajal sakslaste sõjaline seisukord kütteenaine puuduse tõttu vilets oli ja ka kättevõidetud Rumeenia naftaallikad kaduma ähvardasid minna, siis pöörasid nad oma tähelepanu jälle Hiiumaale nafta ja saatsid proovid Saksamaale, kus kindlaks tehti, et vesi siiski liig vähe naftat sisaldab ja sõja tõttu suurema kapitaaliga kulutamist ära ei maksa. Päälegi puudus sakslastel nafta uurimiseks aeg ja pidid varsti Eestist lahkuma.

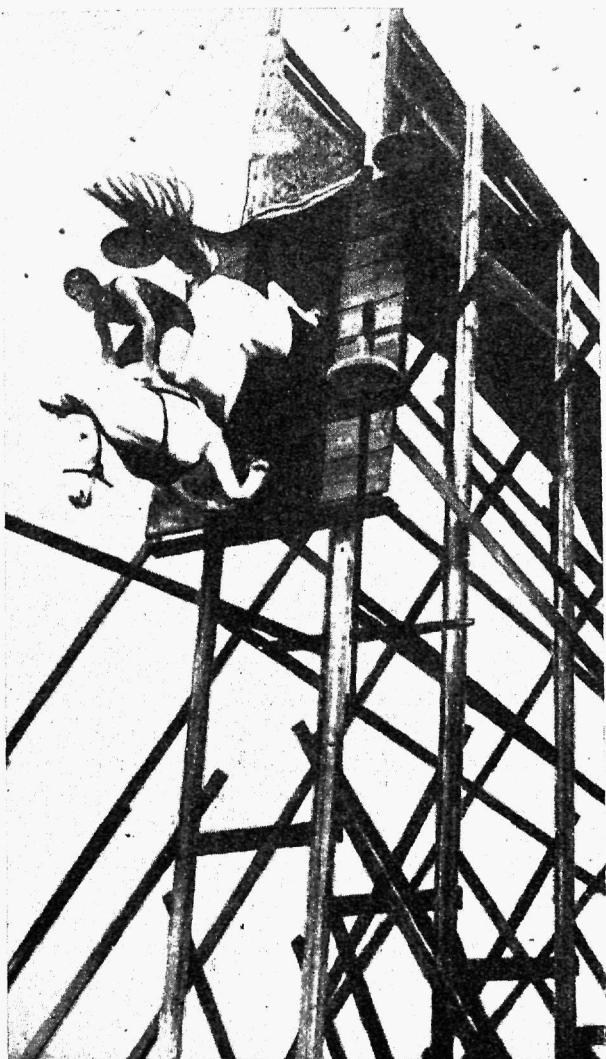
Selle järele seisis asi kunni 1920 aastani, millal professor Pshenitsõn ja insenerkeemik Jul. Raadik, kes praegu riigi kesklaboratooriumis eriteadlasena ametis, Vaimlas asja seisukorda järele vaatamas käisid. Viimane neist oli mitu aastat Kaukaasia-Baku naftatööstuses töötand ja säält 1910 isearalise aparadi konstrueerind, mis elektromagneedist ja päevapildi aparadist koosnes ja mille abil võimalik maapõues peituvate nafta soonte asupaika kindlaks määrata. Selle aparadiga oli hra Raadik varemalt täpselt määrata võind, kus ja kui sügaval nafta sooned on ja ilmsiks tuli üllatav asjaolu, et Hiiumaal nafta sooned 60 sülla sügavuses asuvad. Siiski pidid nad seekord pikemast uurimisest loobuma, sest et selleks tarvitminevat kapitaal puudus.

Laiemalt aga hakkas Hiiumaale nafta küsimus laineid lööma, kui läind aasta suvel vene insener N. A. Gukassov Eestisse sõitis, valitsuselt Hiiumaale päale üle 300 uurimisela võttis ja nafta uurimisega tegelikult alguse tegi. Varemalt oli hra Gukassovil Bakus mitukümmend nafta torni olnud, mida enamlased natsionaliseerisid ja sundisid teda põgenema, mille järele ta Belgias varju leidis ja kus talle belgia ärimed rühma poolt ettepanek tehti Hiiumaale nafta uurimistööd oma päale võtta, millega Gukassov ka nõus oli. Hiiumaale sõites ja rahvalt teateid pärides sai Gukassov teada, et ka Lelu külas ja Luide rannas kohad on, kus vee sees naftat leidub. Niisama korjas Gukassov teateid ka põlevkivi üle, mille lademed Keinas ja Heltermaal ilmsiks tulid. Niihästi naftast kui põlevkivistki saatis Gukassov proovid Tallinna ja Saksamaale, kust seletati, et mainitud ained põletada sünnivad. Vaheajal oli hra Gukassov käitsi uue puurkaevu kunni 40 sülla sügavuseni puurida lasknud, kuid nähes, et puurimine nii raskeks läheb, ostis ta vabariigi sõjaministeeriumilt puurimise jaoks traktori, laskis selle remonteerida ja Hiiumaale tuua, kuid hra Gukassov ise jäi haigeks külmetamise tagajärjel ja ka talv tuli päale, nii et uurimistöö katkes. Kevadel tuli hra Gukassov küll veidi paranenult Vaimla tagasi, palkas töömehi ja laskis naftatorni, ainukese kaugelepaistva märgi nafta uurimise tööst, valmis ehitada, kuid siis läks tal haigus jälle raskemaks, nii et ta väljamaale tervist parandama pidi minema ja sellest ajast päale seisab uurimistöö täiesti. Kuuldavasti olevat aga hra Raadik nõusolekut avaldand oma aparadiga uurimistöödest osavõtmisest, mille järele ehk töös suuremat elavust loota võib, kuidugi siis, kui selleks tarvilit kapitaal leidub. Päale belgia seltsi, kelle teenistuses hra Gukassov oli, alustas nafta uurimist ka üks eesti selts, kuid see ei ole senni mingit suuremat tegevust avaldand.

Nii on nafta uurimise ajalugu Hiiumaale kunni tänase päevani, ja nafta leiuasjas valitseb kaks arvamist. Isikud, kes nafta leidmist ei usu, tõendavad seda sellega, et Hiiumaale hilisemal ajajärgul tekkind olevat, siin harilikult nafta leiupaikades olevaid maakihte ei leiduvat ja kindel graniitpõhi kõigest 1-1¼ versta sügavusel asub, kuna päälmine maakiht mujal (Bakus, Tshhekoslovaakias jne.) 4-6 versta paks on. Nafta leiu pooldajad aga toetavad oma arvamises Põhja-Eestis leiduvate põlevkivi lademetega ja Koksikari (Keri) saarel ilmsiks tulnud põleva gaasi päale, mis ka kindlasti nafta leidmist ennustavat. Et eriteadlaste arvamised nii väga üksteisest lahkuminevad on, siis võib ainult aeg ja ettevõetud puurimised õiget otsust anda, sellepärast jääb soovida, et väljamaa ärimed oma kapitaaliga elavalt uurimisest osa võtaks, sest meil endil puudub selleks tarvisminevat jõud ja oskus.

V.

Igasugust

Moodne amatsoon

Üheksateistkümne aastane amerikkanna esineb Cincinnatis kaelamurdva hüppega 60 meetri kõrgusest hobuse seljas vette

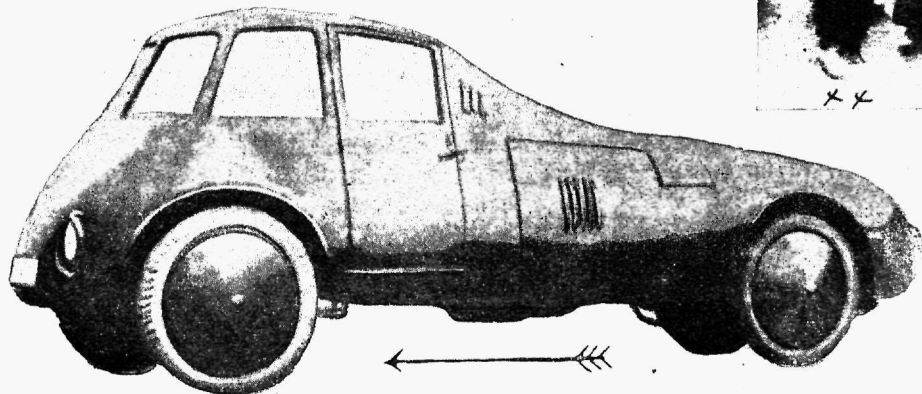

Mehhiko mässuline kindral Villa
Viimaste teadete järel tapetud

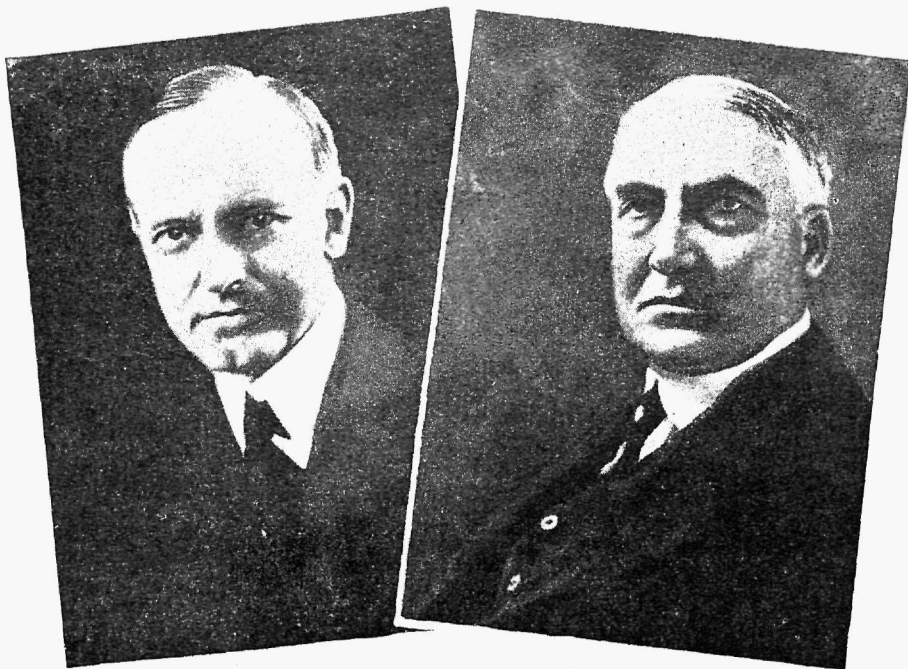
J. Lossmann

võitis tänavusel Göteborgi mängudel marathoni jooksul (2 t. 40 m. 59.7 sek.). Pildil (Rootsi ajakirjast „Vecko Journalen“) näeme võitjat kodumaalaste poolt (pah. par-ll: sportlased Pütsepp, Kauba ja Neumann) ülestõstmisega austatavat

Uus Persu automobill

Insener Persu on autole kuju annud, millel tavalisem ruumikasutamine ja võimalikult väiksem õhu vastusurumine. Uus tüüp mõjub väliseltki hästi. Isteruum on ees ja kinnine, masinavärk mahutatud taha

Ameerika-Ühendatud Riikide presidendi vahetusel

Uus Ameerika president Calvin Coolidge, kes 1920. a. asepresidendiks valiti ja nüüd Ühendatud Riikide põhisäaduse järele Hardingi järeltulijaks sai (pah.)

Warren Gamaliel Harding, Ühendatud Riikide president, kes hiljuti Alaska reisil suri (par.)

Lenini pilt sõjaväe - akadeemia välisseinal Moskvast

Meie lugejatele

Käesoleva numbriga hakkab pildileht „Odamees“, mida trükiti senni Berliinis, kodumaal ilmuma.

Saksamaal trükkides oli viimasel ajal raskuseid nii sisu materjaali sinna saatmisega kui ka valmis nrte kodumaale transporteerimisega, mis mõjus halvavalt ajakirja korralikule ilmumisele.

Et „Odamehe“ kodumaale ületoomine praegustes oludes, kui ka kohase paberi valmistamine, ajakirja korrapäraselt ilmumist viivitas, mille tõttu kaks suvist nrt trükkimata jäi, mida omi lahkeid lugejaid vabandada palume, siis võime nüüdsest pääle aga „Odamehe“ järjekindlat ilmumist kindlustada.

Puudujäänd kahe nri asemel saadab „Odamehe“ talitus tellijaile 1924. aasta jaan. ja veebr. kuu nrd.

Käesolevast nrst alates ilmub „Odamees“ iga kuu 25-ndamal päeval, mida kodumaa trükiolud kui ka reorganiseeritud toimetamine võimaldab.

Rohke poolehoid, mis senni „Odamehele“ kui ainukesele tõsisemale rahvalikule ajakirjale laialistes ringkondades osaks saand, annab meile julgust ajakirja endises sihis arendada, ühtlasi kõike võimalusi kasutada, mis toimetuse ja talituse koondamise tõttu avanend.

Julgeme loota, et sennine lugejakond edaspidigi toetab meie püüdeid tellides ja soovitades „Odameest“.

*

Kokkuleppides oma lähema kaastöölise kirjanik O. Luts'uga võime edaspidi oma lugejatele järjekindlalt igas „Odamehe“ numbris lugupeetud kirjaniku följetooni tuua.

*

Gustav Doré „Püha Venemaa“ järg ei mahund kahjuks käesolevasse nri. Järgmises septembri kuu nris jätkame Venemaa ajalugu pildides, mis kirjel-

davad tsaar Ivan Hirmsa kuulsusrikkaid sõjakäike noore prantslase ülemeelse pilkega.

*

Nagu meie lugejad käesolevast nrst näevad, võimaldab viimasel ajal edenend kodumaine paberi ja trükitööstus euroopalise välimusega ajakirja. Et esimese nri toimetamise juures harilikult tehnilisi raskuseid on, siis loodame aga juba järgmistes kõiki võimalusi kasutades „Odameest“ välimuselt kui ka sisuliselt veelgi tõsta.

„Odamehe“ paber on eritellimisel valmistatud A.-S. „Türi paberivabrikus“. Et sennised Eestis ilmund ajakirjad pole pilditrüki paberit tarvitand, mispärast ka meie paberivabrikud kohast paberi sorti ei valmistand, siis pidi „Odamees“, et oma ajakirjale hääde piltide toomist võimaldada, paberi valitud massi järele tellima. Kohase paberi tellimine kui ka ajakirja toimetuse ja talituse ümberloomine tõi paratamatu seisaku ajakirja ilmumises, mida meie lugejaid lahkesti vabandada palume.

*

Meie kaanepilt kujutab üht lehekülge „Odamehe“ kirjastusel ilmund J. Kuulberg'i aabitsast-lugemikust „Laste sõber“, mille on illustreerind kunstnik R. Kivit, keeleliselt redigeerind mag. Joh. Aavik, ja metoodiliselt läbi vaadand Tartu Op. Seminaari direktor J. Tork. „Laste sõber“, nagu lehekülg meie nri kaanelgi, on tehtud Tartus Ed. Bergmann'i trükikojas, mis võimaldas raamatule vääriliselt kauni välimuse. 33 pilti „Laste sõbras“ on neljavärvilises kivitrükis. „Laste sõber“ pole ainult parim sellekohane kooliõpperaamat, vaid ka kaunim kingitus kodulastele.

*

Käesoleva nri klisheed on valmistatud Tartus „Postimehe“ tsinkograafias. Numbril on trükind samuti „Postimees“.

Kirjavastused

R. K. Tall—s. Võimata tarvitada.
Iva. Tall—s. Nagu näete, on Teie soovid suurelt osalt täide läind.

H. K. T—s. Kuulutuste asjus on teisiti talitada võimata. Jälgige väljamaa pildiajakirju.

AP-k. T—s. Oodake uut kevadet. „Lillede lehvides, lindude lauludes“. Siis luuletage uuesti, kuid, palume, mitte — „Odamehele“.

J. E. Täname saadetuse eest. Ilmub järgmises nr-s. Jääme Teilt R., P. ja T. ootama. Illustratsioone nende jaoks on meil juba osalt muretsetud.

R. R. „Kuulus“ nimi üksinda on ikkagi liiga vähe. Ja ega meie kurvastagi: oleme varemgi teisel ilmund „väärtuslikku“ esimestena pidand nägema. Edaspidi saatke juba otse õigel aadressil. Siis, usume, rõõmustate koguni toimetustki.

A. T—s. Et iga nr. võimalikult tervikuna esineks, ei saa meie pikemaid novelle tarvitada. Kui Teie meile edaspidi lühemat materjali saadaksite, võiksite ehk tarvitada.

O. K. Tarvitame tänuga.

—m—. T—s. Lohutage sellega, et Teie pole ainus kannataja. Meil pole tähendatud ettevõttega ega isikuga vähematki ühist, olgu siis ainult samas suhtes, kui teilgi Teie kirja järele otsustades. Lähemat aadressi pole meil võimalik Teile anda, kuid pöörake kas „Post.“ toimetuse või Laiuse kirikuvanemate poole.

Toimetusele saadetud kirjandus

Dr. H. Bekker ja Dr. A. Audova: Andmed Püha-järve uurimisest I—II. Piltidega, tabelitega ja mitmevärviliste kaartidega. Hind 160.— „Odamehe“ kirjastus.

Ernst Meumann: Esteetika süsteem. Esteetika õppe-raamat. Tõlk. A. Oras. H. 160.— „Odamehe“ kirj.

A. Kivikas: Ristimine tulega. Romaan vabadus-sõjast. Täiendatud trükk. H. 200.— „Odamehe“ kirj.

Koguteos Mõtteid valmivast intelligentsist. E. Üliõp. Si „Veljesto“ toim. H. 250.— „Odamehe“ kirj.

J. Koppel: Ülesannete kog. H. 200.— „Oda-mehe“ kirj.

J. Tork: Lugemise õpetamisest. Õpetajatele ja lastevanematele. H. 30.— „Odamehe“ kirj.

J. Kärner: Bianca ja Ruth. Romaan värssides. Hää köide. H. 250.— „Noor-Eesti“ kirj.

Juhan Liiv: Vari. Toim. Fr. Tuglas. H. 100.— „Noor-Eesti“ kirj.

J. Kärner: Inimene ilma eluloota. Romaan. H. 175.— „Noor-Eesti“ kirj.

J. H. Talmaa: Igavene elu. H. 100.— „Noor-Eesti“ kirjastus.

Ilustrets Šurnals. Läti pildileht. „Leta.“

Nedela. Läti pildileht.

Ag. Nädalleht.

Sõnavara juht. Raamatuasjanduse ajakiri nr. 1.

Vastutav toimetaja ja väljaandja Carl Sarap. — Trükitud K.-Ü. „Postimehe“ trükikojas, Tartus

PILDIRAAMIDE TÖÖSTUS

Piltide sisseraamine, klaasimine, kuldamine; valmisraame, raamiliiste. Suur väljavalik kunst-piltpostkaarte, kunst-seinapilte (maalisid), kirjutus- ja joonistusmaterjaali

KARL LUKK TARTUS, PROMENAADI TÄN. 4

TARTU MAJAOMANIKKUDE PANK

ASUTATUD MAJAOMANIKKUDE SELTSI POOLT

Tartus, Raatuse tän. 6.

Võtab raha hoiule ja maksab ajakohast kõrget protsenti. Annab laenusid, eestkätt kinnisvara omanikkudele. Saadab raha ilma kuluta igasse Eestis olevasse rahaasutusesse. Valmistab ilma tasuta oma liikmetele obligatsioonid. :: Annab välja panga garantiisi ja toimetab koiksugu panga operatsioone ::

Annab asunikkudele Põllutöoministeeriumi poolt määratud odavat 6% laenu

A.-S. „HELIOS“

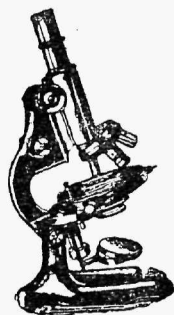
Apteegi- ja kosmeetikaainetega kauplemise, keemia-
farmatsöitliste preparaatide valmistamise, arstirohtude ja
tehniliste taimede kasvatamise ja ümbertöötamise selts

**Rohukauplus, päevapildi
materjaali ladu ja pääkontor:**

Tartus, Promenaadi tän. 7
Telefon 5-62.

Vabrik ja katsepõllud:

Tartus, Uus-Savi tän. 1
Telefon 2-30.

G. Berger

Tallinn

Optika, arstiriistade ja
päevapildi tarvete kauplus

Nunne tän. nr. 1, Pikkaajala all

Fotogr. aparatuurid ja sinna juure kuuluvad asjad

Olla või mitte olla

Jõmm jommis: „Nüüd peab selgus tulema:
on valged hiired platil, olen ma terve, — kui neid
sääl aga pole, siis olen m-mi-mi-i-na deliiriumis!“

**RÄTSEPAÄRI
ED. UUSEN**
TARTUS, PROMENAAD NR. 4

Walmistab tellimise pääle igasuguseid
rätsepa-töösid, oma kui ka tellija riietest,
korralikult, kiirelt, mõõdukate hindadega

„Autogen”

Metallide keetmise töökoda
Joh. Tatsi, Tallinnas

Laboratooriumi tän. 15. Aida tän. 9.
Telefon nr. 16-17.

Autogeenilisel teel keedetakse kokku igasuguses vormis ning moodsus kõiksuguseid katkiläinuid masina osasid, igasüsteemilisi tsilindreid, veepumpasid, auru-
katlaid, aurukütteid kurbel, vöolid, hambarattaid jne.

Tehakse: kõiksugu mehaanika töid.

MEESTERAHVA-RIIETE TÖÖKODA

JOH. HERKAUCH

(end. E. Oberleitner'i kauaaegne ärijuht ja juurelõikaja)

PIKK TÄN. 15, STEMPEL'I MAJA

Valmistan kõiksugu meesterahva-riiete alal ette-
tulevaid töid ainult I-klassi häädukes kõige
uemate moodide järele korralikult ja ruttu

Kõrges väärtuses kaupa

on päralt jõudnud

ja soovitan suures väljavalikus:

Ülikonna- ja palituriidet,

Villast kleidiriidet,

Siidiriidet ja pesusiidi,

Siidirätte ja shalle,

ennesõjaaegses väärtuses.

Aupaklikult **R. Brett**

Suurturg nr. 7 (Raekoja ees)

Cand. rep. merc.

Hans Margens

Tallinn, S.-Pärnu m. nr. 16—1.

Kõnetr. 27—93.

Kahek. raamatupid., kaub. rehkenduse, kirja-
vahetuse ja käekirja parandamisõpetus.

Talvisele õppusajale vastuvõtmine I osa kunni 1. sept.
II osa kunni 1. okt. kell 8—9 hom. ja 4—6 p. l.

OSKAR HEINE

klaverifabrik

Tartus, Tähe tänav nr. 114.

Kõnetraat 4-82.

Soovitab kõrge häädukesega
ilusa kõlaga
puhtalt välja töötatud

pianiinosid

mitmesuguses suuruses

Georg Graf'i

laialt tuntud Raamatupidamise
kursused — kirjateel

Põhjalik prakt. õpet. liht-, itaalia-
ja ameerika süst. raamatupid., kaub.
rehkend. ning kaub. kirjavahetuses.

Õppeviis on kolmeaastase
kogemuse järele näidanud,
et ta kõigile arusaadav on
ja raamatupidamise oskuse
annab,

mis tunnistavad sajad tänukirjad
ja rahulolemise avaldused õpilaste
kogude kui ka üksikute õpilaste
poolt.

Õppekava tingimised saadetakse
15 mk. postmargi vastu esimesel
nõudmisel välja

Kursuste adress:

G. Graf, Tartus, postk. Nr. 56
Suusõnalised 3 kuu kursused Poe tän. 9, k. 8

ILUDUSE SEEP „IDEAL“

ILU VÕIDAB ALATI

ILU VÕIDAB ALATI

NÕUDKE JA TARVITAGE AINULT ILUDUSSEEPI

„IDEAL“

Coiffeur Granberg

Lai tänav 7 — Telef. 20-12. — Erakort. 25-86

Juuksevärvimine
Silmakulmudevärvimine

Shimmylokid
Maniküür

Omanik **Tchipan**

Peegli ja aknaklaasi kauplus

P. Loderaud & M. Veiman

Tartus, Uueturu tän. 15. Telefon 501

Võetakse tellimisi igasuguse klaasi
lihvimise, sildi maalimise ja vanade
peeglite uuesti hõbetamise päale vastu

Ilu-, tarbe- ja lastemänguasjade tööstus ja kauplus

Narva m. 50 **K. ja M. SINKA** Narva m. 50

Tööstus ja kaubandus-näitusel I auhind

Igasuguseid lastemänguasju plekist ja puust, väljavalik
rikkalik. :: Hinnad odavad. :: Jällemüüjatele kõrged % %

Kooliõpilastele

igasuguseid kooliraamatuid
ja koolitarbeid

soovitab

„Odamehe“ raamatukauplus

Tartus, Promenaad 7-a

Äri märk

Kaubamaja **R. Reichmann**, Tallinn

Moodiäri, Pikk tän. 25, kõnetraat 16—17

Minu äri pääülesandeks on ostjale kõige uuemat ja kõige paremat pakkuda.

Ostja, kes kauba hädusest lugu peab, leiab et minu hinnad odavad ja
ostmine minu juures tulus on.

„Odamees“ on trükitud Türi Paberi- ja Puupapi-vabriku A./S. paberil

Tartu ladu — Kõütri tän. 5, kõnetraat 4-77

G. F. BELJAGIN'I

TEE

HIINAST IMPORTEERITUD,
KÕRGES HÄÄDUSES,
AROOMILINE

Etikett Kaub.- ja Tööstusministeeriumi
poolt kinnitatud

KAUBANDUSKONTOR

G. F. BELJAGIN, TALLINNAS

VANA TURG NR. 1, KÕNETRAAT 4-81

Eesti vanem päevaleht

„POSTIMEES“

67. aastakäik

on alati olnud valvajakaks Eesti
rahvusliku hää käekäigu üle.

67. aastakäik

Vana „Postimees“ on sündimisest saadik oma töö pühendanud Eesti rahvuslikule tulevikule. Selle tööga on ta mõjuvalt kaasa aidanud vaba Eesti riigi loomisele.

Ka praegu tuleb valvata riigi käekäigu üle, tuleb aidata ja õhutada riigi ehitamist lõpuni viia. Seda tahab ja suudab „Postimees“ kui rahvusline häälekanal ja teha kindlalt ja kartmata, nagu ta seda võis pikkadel surveaegadel.

Praeguses Eesti riiklises elus on „Postimehel“ kaaluv sõna kaasa rääkida.

„Postimehe“ ümber seisab tihe rida vanemaid ja nooremaid poliitikamehi, Tartu ülikooli õppejõude, avalikke tegelasi ja toimetuses vilunud ajakirjanduslised jõud.

„Postimehe“ kui uudse päevalehe tehniline külg seisab täielikult ajakõrgusel, eriti nüüd, kus leht omas uues majas (Jaani tän. 11/13) asub ja uuendatud sisseseadega töötab; „Postimees“ on alalises traadiühenduses Tallinnaga ja kogu siseriigiga. Välisilmaga on „Postimees“ ühenduses Tartu raadiojaama kaudu.

Sellepärast ei saa teadete värskuse poolest „Postimehega“ ükski Tallinnas ilmuv leht võistelda.

Ärge viivitage „Postimehe“ tellimisega.

Iga ärimees ja tööstur kuulutab „Postimehes“

teades, et tema kuulutus ulatab kõige laiematesse tarvitajate ringkondadesse.

Postimehe pääkontor Tartus, Jaani t. 11/13

Toimetuse kõnetraadid 186 ja 286.

Abitalitused kõigis Eesti linnades.

Esitused ja agentuurid kõigis rahvarikkamates kohtades

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükikoda

Tartus, Jaani tän. 11/13, omas majas. Telefon 80.

Trükikoda.

Võtab vastu ja valmistab maitserikkalt ja asjatundlikult igasuguseid trükiteid.

Köitekoda.

Võtab oma pääle raamatute broshüürimist ja kõiksugu liht- kui ka iluköitetöid.

Tsinkograafia.

Valmistab võistlemata häduses kõiksuguseid klisheesid nii liht- kui ka kõige peenemaid autotüüpisid ühe- kui ka mitmevärviga trüki jaoks.

Raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus

asub Tartus, Suurel Turul nr. 16, Eesti Panga majas. Telefon nr. 250

Soovitab teaduslikku-, ilu- ja koolikirjandust, kantselei ja koolitarbenõusid suures väljavalikus. Võtab „POSTIMEHE“ tellimisi ja kuulutusi vastu.

Käesoleva Odamehe klisheed on „Postimehe“ tsinkograafias valmistatud

Käesolev Odamees on Kirjastus-Ühiseuse „Postimehe“ trükikojas trükitud